

Efektivita primární prevence rizikového chování na středních školách ve Vsetíně

Kateřina Michoňková

Bakalářská práce
2011

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Kateřina MICHONĚKOVÁ

Osobní číslo: H07512

Studijní program: B 7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika

Téma práce: Efektivita primární prevence rizikového chování na středních školách ve Vsetíně

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti sociální patologie, psychologie a pedagogiky.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvantitativního výzkumu.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

FISCHER, Slavomil; ŠKODA, Jiří. Sociální patologie. 1. Praha 7 : Grada Publishing, a.s., 2009. 224 s. ISBN 978-80-247-2781-3.

LANGMEIER, Josef, KREJČÍŘOVÁ, Dana. Vývojová psychologie. 3. vyd. Praha : Grada Publishing, 1998. 344 s. ISBN 80-7169-195-X.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Národní program rozvoje vzdělávání v České republice : Bílá kniha. Praha : Taurius, 2001. 98 s. ISBN 80-211-0372-8.

NEŠPOR, Karel. Návykové chování a závislost. 1. Praha : Portál, s.r. o., 2000. 150 s. ISBN 80-7178-432-X.

VYKOPALOVÁ, Hana. Sociálně patologické jevy v současné společnosti. 1. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomoci, 2002. 154 s. ISBN 80-244-0337-4.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Pavla Andrysová, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

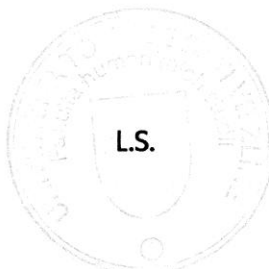
25. ledna 2011

Termín odevzdání bakalářské práce:

6. května 2011

Ve Zlíně dne 25. ledna 2011

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně .....7.4.2017.....

.....Katerina Melonková.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělčně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídá k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce je zaměřena na problematiku primární prevence rizikového chování u studentů středních škol a je rozdělena na teoretickou a praktickou část.

Teoretická část práce se věnuje charakteristice vývojového období adolescence a definuje funkce, které by školy, zejména školy střední, měly zastávat. Dále se v teoretické části zaměřuji na popis jednotlivých typů rizikového chování a podrobněji rozebírám systém primární prevence rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních.

Praktická část práce zjišťuje konkrétní situaci ve Vsetíně. Tedy zda primární prevence rizikového chování realizovaná na vsetínských středních školách plní svůj účel.

Klíčová slova: adolescence, funkce školy, rizikové chování, primární prevence rizikového chování

ABSTRACT

My bachelor thesis deals with the problems of primal prevention of dangerous behavior of secondary school students in Vsetín. The thesis is divided into two parts, theoretical and practical.

The theoretical part describes developmental phase of the adolescence and defines the functions, which should be held by schools, especially by secondary schools. In this part I also describe the particular types of dangerous behaviour and I analyze the system of primal prevention of dangerous behaviour of children and students at schools and school premises.

The practical part examines the actual situations of the prevention of dangerous behaviour in Vsetín and its effectiveness.

Keywords: adolescence, Functions of schools, dangerous behavior, primal prevention

Děkuji Mgr. Pavle Andrysové, PhD. za odborné vedení a cenné připomínky k mé bakalářské práci.

MOTTO

„Kdo nevidí oheň v sýpce, ten uvidí sýpku v ohni.“

chorvatské přísloví

OBSAH

ÚVOD.....	10	
I	TEORETICKÁ ČÁST	12
1	SPECIFIKA VÝVOJOVÉHO OBDOBÍ STUDENTA STŘEDNÍ ŠKOLY	13
1.1	CHARAKTERISTIKA ADOLESCENCE A JEJÍ JEDNOTLIVÉ FÁZE.....	13
1.2	OSOBNOST ADOLESCENTA	14
1.3	SPECIFICKÉ VÝVOJOVÉ PROBLÉMY V ADOLESCENCI V SOUČASNÉ SPOLEČNOSTI.....	15
2	ŠKOLA, JAKOŽTO VÝZNAMNÁ INSTITUTE V ŽIVOTĚ ČLOVĚKA	17
2.1	PREVENTIVNÍ FUNKCE ŠKOL	17
2.2	STŘEDNÍ ŠKOLA.....	18
3	RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ ADOLESCENTŮ.....	20
3.1	TYPY RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ.....	20
3.1.1	Závislosti	21
3.1.2	Návykové chování.....	23
3.1.3	Kriminalita a delikvence	25
3.1.4	Šikana.....	26
3.1.5	Záškoláctví	27
3.1.6	Sebepoškozování.....	27
3.1.7	Extremismus, rasismus, xenofobie.....	28
3.1.8	Násilí na dětech	28
4	SYSTÉM PRIMÁRNÍ PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ U DĚTÍ, ŽÁKŮ A STUDENTŮ VE ŠKOLÁCH A ŠKOLSKÝCH ZAŘÍZENÍCH	30
4.1	PRIMÁRNÍ PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ U ŽÁKŮ VE ŠKOLÁCH A ŠKOLSKÝCH ZAŘÍZENÍCH	31
4.2	OSOBY ANGAŽUJÍCÍ SE V PRIMÁRNÍ PREVENCI RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ U ŽÁKŮ VE ŠKOLÁCH A ŠKOLSKÝCH ZAŘÍZENÍCH.....	32
4.3	ORGANIZACE A INSTITUTE, JEŽ MAJÍ VÝZNAMNOU ROLI V SYSTÉMU PRIMÁRNÍ PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ U ŽÁKŮ VE ŠKOLÁCH A ŠKOLSKÝCH ZAŘÍZENÍCH	34
4.3.1	Situace ve městě Vsetín.....	34
4.4	PREVENTIVNÍ PROGRAM	35
4.5	ÚLOHA ŠKOLY PŘI ZPŮSOBU TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU ŽÁKŮ.....	36
4.6	VÝZNAM KOMUNIKACE MEZI ŠKOLOU A RODIČI.....	37
II	PRAKTICKÁ ČÁST	38
5	CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU	39

5.1	VÝZKUMNÝ CÍL	39
5.2	VÝZKUMNÁ METODA.....	39
5.3	VÝZKUMNÉ OTÁZKY.....	40
5.4	VÝZKUMNÝ VZOREK	40
5.5	PŘEDVÝZKUM.....	41
5.6	ADMINISTRACE.....	41
6	VYHODNOCENÍ A PREZENTACE VÝSLEDKŮ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ, SHRUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	42
6.1	VYHODNOCENÍ A PREZENTACE VÝSLEDKŮ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ	42
6.2	SHRUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	61
7	NÁMĚTY A DOPORUČENÍ PRO PRAXI	67
	ZÁVĚR	68
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	69
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	72
	SEZNAM OBRÁZKŮ	73
	SEZNAM TABULEK.....	74
	SEZNAM PŘÍLOH.....	75

ÚVOD

Být hnán touhou po nových a neotřelých zážitcích, překonávat vlastní možnosti, experimentovat s neznámem, riskovat, a tím vším dávat okolnímu světu najevo svou originalitu a výjimečnost, jsou typické rysy dospívání. Je přirozené, že při přechodu z dětství do dospělosti se jedinec pokouší nalézt sebe sama prostřednictvím nejrůznějších zkušeností, podnětů a poznatků. Je v pořádku, jsou-li tyto aktivity v souladu se společenskými normami, pravidly či zákony. Na klikaté cestě k dospělosti se však mohou objevit různé překážky. Pro většinu jedinců se při jejich překonávání bude jednat pouze o lehké „škobrtnutí“, některé však jejich zdolání bude stát vskutku mnoho úsilí.

Oněmi překážkami, které jsem zmiňovala v předchozích řádcích, mám na mysli různé negativní a společensky nežádoucí jevy, které, hovoříme-li v souvislosti s adolescenty, označujeme jako rizikové chování. Důsledky rizikových projevů v chování žáků mohou být natolik závažné a dalekosáhlé, že mohou negativně poznamenat celý život člověka.

Aby se tyto katastrofické vize nenaplnily a aby dospívání naší budoucí generace probíhalo, pokud možno, bez závažnějších karambolů, je nutné, aby naše společnost zaměřila své úsilí a čas zejména prevenci rizikového chování. Neboť je všeobecně známým faktem, že předcházet nežádoucímu jevu či okolnostem, je mnohem účinnější a také méně nákladnější, než následná „léčba“ a náprava.

Téma prevence rizikového chování na středních školách jsem si pro svou bakalářskou práci vybrala z toho důvodu, že již několik let pracuji jako vychovatelka na domově mládeže a u studentů se s rizikovými projevy v jejich chování setkávám poměrně často. Rovněž nejrůznějšími aktivitám zaměřeným na prevenci rizikového chování věnuji ve svém zaměstnání spoustu času.

V teoretické části práce budu charakterizovat vývojového období adolescence, čímž se budu snažit poskytnout vysvětlení, proč právě dospívající jedinci jsou tolik náchylní k přijímání nevhodného životního stylu. Dále se zaměřím na popis jednotlivých typů rizikového chování a na nástin příčin jeho rozvoje u teenagerů. Rovněž poskytnu náhled na systém primární prevence rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních. Jak studenti středních škol ve Vsetíně vnímají a hodnotí jednotlivé kroky,

které jejich školy podnikají v oblasti primární prevence rizikového chování, pak budu zkoumat v praktické části práce. Na základě výsledků výzkumu poskytnu náměty a doporučení pro praxi. Výsledky výzkumu budou významné rovněž pro mne osobně, neboť na jejich základě budu moci vyvodit závěry pro vlastní pedagogickou praxi.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 SPECIFIKA VÝVOJOVÉHO OBDOBÍ STUDENTA STŘEDNÍ ŠKOLY

Každý člověk během svého života prochází různými vývojovými stupni či stádii. Tato období jsou nestejně dlouhá a vyznačují se specifickými projevy v chování, jednání, myšlení a prožívání jedince. Aby se člověk během vlastního vývoje posouval stále výš, je nutné překonávat úkoly, jež jsou na něj jednotlivými vývojovými obdobími kladeny.

Pro účely této práce se v následujících řádcích budu podrobněji zabírat pouze jednou životní etapou člověka, a to adolescencí.

1.1 Charakteristika adolescence a její jednotlivé fáze

Mladý člověk, studující na střední škole, se nachází ve stadiu adolescence. Termín adolescence je odvozen z latinského slova *adolescere*, což znamená dorůstat, dospívat, mohutnět. Českým ekvivalentem tohoto výrazu může být: jinošství, dospívající, dorost, mládež. Časově adolescence vyplňuje druhou dekádu života člověka, tedy období mezi dětstvím a dospělostí. Někteří autoři oddělují pubescenci od adolescence, avšak spíše je obvyklé celé období adolescence dělit na tři fáze: časnou, střední a pozdní adolescenci. Časná adolescence je typická pro 10, 11 až 13 rok. Za průvodní jevy počátku adolescence bývají obvykle považovány hormonální, biologické a fyzické změny v těle dítěte, růst sekundárních pohlavních znaků, pohlavní dozrávání, zvýšený zájem o opačné pohlaví. Během období střední adolescence, tedy 14-16 rokem, se dospívající často zabývá interními myšlenkami o sobě samém, hodnotí sám sebe, snaží se, obvykle vizuálně, odlišovat od ostatních, touží po originalitě, hledá sám sebe, své „vlastní já“, významnou roli zde hraje příslušnost k určité partě vrstevníků. Ve fázi pozdní adolescence, 17-20 rok, se adolescent zamýšlí nad svou budoucností, nad profesní orientací a dalšími kroky ve své kariéře (studium versus práce), objevuje se potřeba sounáležitosti, někam patřit, společně s druhými něco sdílet, něco budovat, problematika partnerských vztahů – odpoutání se od rodičů, vytváření vlastních domácností, manželství, děti (Macek, 1999).

1.2 Osobnost adolescenta

Snažit se pochopit chování a jednání dospívajícího člověka je mnohdy úkol takřka nemožný. Ať už komunikace s mladým člověkem probíhá ze strany rodičů nebo osob, které s mladými lidmi pracují či okolím, je nutné být vybaven trpělivostí, tolerancí a uměním naslouchat. Neboť ze všeho nejvíc mladý člověk dost dobře nerozumí sám sobě, natož po něm chtít, aby jeho projevy a činy byly srozumitelné ostatním.

Přístupme nyní podrobněji ke změnám a procesům, které se v těle dospívajícího člověka odehrávají.

Somatické změny v období adolescence se dle Langmeiera, Krejčířové (1998) vyznačují nerovnoměrným tělesným růstem. Horní a dolní končetiny dítěte rostou na počátku dospívání rychleji, dítě pak vypadá, že je samá ruka, samá noha, jeho pohyby působí jaksi nekoordinovaně jako by dospívající nevěděl, jak se svým tělem nakládat. Tělesná stavba dívek a chlapců se od sebe již významně liší. Děvčatům se začíná „zaoblovat“ postava v důsledku ukládání podkožního tuku, u chlapců se naopak objevuje nárůst svalové hmoty, síly, výkonu. Konec adolescence je spojen s ukončením tělesného růstu, rovněž bývá ukončen vývoj vnitřních orgánů. Tělo mladého člověka by se mělo nacházet ve stavu úplné tělesné dospělosti.

Ve starší literatuře bývá adolescence charakterizována jako období bouří, krizí a konfliktů. Často můžeme u mladých lidí zpozorovat jakousi emocionální nevyrovnanost, časté střídání nálad, kdy mnohdy převažuje ta špatná, impulsivitu, nepředvídatelnost jednání, potíže se soustředěním, zvýšenou unavitelnost, poruchy spánku a chuti k jídlu. Dospívající jedinec je zmítán nejistotou svého současného, ale hlavně budoucího postavení mezi lidmi. Neví, zda a jak zvládne úkoly a požadavky, jež na něj budou během života kladeny. A bezpochyby významný vliv na psychiku adolescenta mají biologické změny odehrávající se v jeho těle (Langmeier, Krejčířová, 1998).

V období adolescence můžeme u mladé generace pozorovat vývoj motoriky, zejména pak motoriky jemné, orientaci na aktivity, které vyžadují větší sílu, hbitost, zlepšuje se pohybová koordinace a snaha o rovnováhu. Proto teenageři často nacházejí uplatnění ve sportu. Rozvíjí se abstraktní myšlení, roste slovní zásoba, v řeči se objevují rozvětvená souvětí, celková výrazová schopnost se zlepšuje. Učení mladého člověka je založeno na rozpoznání logických vztahů a souvislostí. V důsledku rychlého vývoje pohybových,

percepčních a jiných schopností, projevují dospívající zájem o spoustu nových oblastí: sport, umění, divadlo, film, hudba. Sami se často pokouší o vlastní uměleckou tvorbu (Langmeier, Krejčířová, 1998).

Myšlení mladého člověka můžeme charakterizovat jako pružné a tvořivé. Intelektová vybavenost se blíží vrcholu a v tomto směru předčí i starší generaci. Myšlenkové operace se stávají kvalitnějšími, adolescent již dokáže pracovat s představivostí a fikcí. Objevuje se nový operační systém, systém formálních operací, který zapřičiňuje tzv. „myšlení o myšlení“ či vytvářet „soudy o soudech“. Na základě tohoto systému je dospívající schopen vynášet i mravní soudy a hodnocení. Dospívající již pracuje s obecnými a abstraktními pojmy, dokáže pochopit význam slov jako je pravda, křivda, spravedlnost apod. Vyskytne-li se nějaký problém, nespokojí se pouze s jedním jednoduchým řešením, nýbrž se snaží formulovat řešení více (Langmeier, Krejčířová, 1998).

K hlavním vývojovým úkolům dospívání patří vymanění se z rodičovského vlivu, ukončení emocionální a ekonomické závislosti, snaha o samostatnost a na straně druhé vytvoření co nejkvalitnějších, plnohodnotných a různorodých vztahů s vrstevníky. Co se týče sexuality v období dospívání, všeobecným trendem dnešní doby je snižování věkové hranice pohlavního styku u děvčat i chlapců. Odkládání sexu až na dobu manželství je v současnosti spíše výjimkou. Co je však zarážející, je velmi častá absence jakékoliv účinné antikoncepce (hormonální antikoncepce, kondom) při pohlavním styku, což je připisováno zanedbávané sexuální výchově (Langmeier, Krejčířová, 1998).

Formování identity příslušníka mladé generace patří dle Macka (1999) k dalším významným vývojovým úkolům období adolescence. Je založeno na společenských, mezilidských a osobnostních vlivech a na vlastních předpokladech a vlohách. Pro člověka je důležité uvědomování si sám sebe v času, prostoru, v kontaktu s ostatními lidmi a ve vztahu k všeobecně uznávaným hodnotám.

1.3 Specifické vývojové problémy v adolescenci v současné společnosti

Mladá generace nacházející se v období dospívání má často sklony k rizikovému a problémovému chování, jenž souvisí se sociálně patologickými jevy ve společnosti. Tyto negativní jevy pak mohou dospívajícím způsobit újmy na zdraví či ohrožovat celou společnost. Jedná se např. o kriminalitu a delikvenci mládeže, šikanu, domácí násilí, zneužívání

alkoholu a drog mladistvými, kouření, prostituci, poruchy příjmu potravy, gamblerství apod. Problémové chování má své kořeny převážně v rodině dospívajícího, ale obrovskému tlaku je vystaven také ze strany vrstevníků, médií a školy, respektive školní úspěšnosti. Pochopitelně významnou roli v rizikovém chování mládeže hraje její přirozená touha po experimentování, originalitě a zviditelnění se (Macek, 1999).

2 ŠKOLA, JAKOŽTO VÝZNAMNÁ INSTITUCE V ŽIVOTĚ ČLOVĚKA

Dle Průchy (2002) má škola pro život člověka, pro utváření jeho osobnosti a pohledu na svět zásadní význam. Škola obecně by měla zajišťovat komplexní, řízenou a systematickou edukaci. Tak jako můžeme edukační činnost pozorovat i u jiných sociálních institucí, kterými jsou např. rodina, vrstevnické party, různé náboženské společnosti či hromadné sdělovací prostředky, má i škola své specifické edukační funkce. Autor shrnuje výčet těch základních takto:

- Škola přispívá k celkovému rozvoji jednotlivce. Učí ho takovým poznatkům a dovednostem, které by nemohl získat pouze svým vlastním prožíváním mimo školu.
- Škola poskytuje svým žákům a studentům určitou ochranu. Chrání je před negativními modely chování ze strany dospělých, a to až do doby než budou schopni stát na vlastních nohách.
- Škola formuje mladou generaci v duchu určitých, společností uznávaných, hodnot, norem a ideálů.
- Škola je nástrojem sociální politiky. Společnost požaduje po škole, aby připravila mládež pro výkon určitého povolání a dokázala se tak uplatnit na trhu práce, zároveň je však žádoucí, aby škola eliminovala u svých žáků a studentů takové chování a jednání, které se ve společnosti sice vyskytuje, avšak je pro ni nepřijatelné, či ji přímo ohrožuje (např. užívání drog, alkoholismus, gamblerství, ...).
- Škola je součástí životního prostředí dětí. Jelikož děti tráví ve škole podstatnou část dne a také několik let svého života, je důležité, aby jim tato instituce poskytovala příjemné místo pro život a pro zdravý, harmonický a plnohodnotný růst a vývoj.

2.1 Preventivní funkce škol

Z předcházejících řádků je patrné, že jednou z hlavních funkcí školy je prevence neboli předcházení negativních jevů, které se ve společnosti vyskytují a které by mohly děti a mládež neblaze ovlivnit či je závažně poškodit. V souvislosti se školním prostředím hovoříme o společensky nežádoucích jevech, nově jako o rizikovém chování dětí a mladistvých (dříve sociálně patologické jevy).

Ve škole tráví děti podstatnou část dne a tedy i svého života, a jelikož škola existuje téměř v každé obci, měla by být pro děti přirozeným a snadno dostupným místem. Aby byla mladá generace co nejvíce chráněna před negativními jevy, které se ve společnosti vyskytují, je potřeba, aby škola nabízela dětem takové množství informací, aktivit a podnětů, aby děti dokázaly těmto jevům v co největší míře odolávat. Je důležité, aby škola zajišťovala snížení rizika vzniku a důsledků rizikového chování (Národní program rozvoje vzdělávání: Bílá kniha, 2001).

V České republice existuje systém primární prevence rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, který je téměř totožný pro všechny typy, druhy a stupně škol. Obvykle se liší pouze formy rizikového chování, jež se u žáků na základních a u studentů na středních školách objevují, a způsob jejich řešení. Neboť každé vývojové období v životě člověka má svá specifika, tudíž si vyžaduje i odlišné přístupy v řešení různých životních situací.

Systému primární prevence u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních se budu podrobněji věnovat v kapitole čtvrté. Jelikož je má práce zaměřena na studenty středních škol, považuji za důležité poskytnout alespoň základní informace o tomto typu škol.

2.2 Střední škola

Dle zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (*školský zákon*), mohou studenti po povinné devítileté docházce, jež je realizována na základních školách, navázat své studium na školách středních. Střední školy poskytují všeobecné střední vzdělání na gymnáziích a odborné střední vzdělání na středních odborných učilištích a středních odborných školách, popř. na konzervatořích. Existují i víceleté střední školy, na které studenti přechází po ukončení prvního stupně základní školy, a to osmiletá gymnázia nebo po ukončení sedmého ročníku základní školy, tzv. šestiletá gymnázia.

Dle Průchy, Walterové, Mareše (1995) máme v České republice tyto typy středních škol:

- Gymnázia
- Umělecké střední školy

- Střední odborné školy a učiliště s maturitou
- Střední odborné učiliště bez maturity
- Dvouleté odborné školy
- Integrované střední školy

Cíle, jichž mají studenti v průběhu středoškolského vzdělání dosáhnout a kompetence, které by škola měla u svých studentů rozvíjet, jsou obsaženy v rámcových vzdělávacích programech, které jsou určeny pro jednotlivé stupně vzdělávání (předškolní, základní, střední vzdělávání). Konkrétní typy středních škol si pak stanovují své specifické cíle vzdělávání, jež jsou obsaženy ve školních vzdělávacích programech.

Ve školském zákoně v § 57 jsou cíle středního vzdělávání definovány takto: „*Střední vzdělávání rozvíjí vědomosti, dovednosti, schopnosti, postoje a hodnoty získané v základním vzdělávání důležité pro osobní rozvoj jedince. Poskytuje žákům obsahově širší všeobecné vzdělání nebo odborné vzdělání spojené se všeobecným vzděláním a upevňuje jejich hodnotovou orientaci. Střední vzdělávání dále vytváří předpoklady pro plnoprávný osobní a občanský život, samostatné získávání informací a celoživotní učení, pokračování v navazujícím vzdělávání a přípravu pro výkon povolání nebo pracovní činnosti.*“

3 RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ ADOLESCENTŮ

Množství významných změn, kterými musí mladý člověk během vlastního dospívání projít, mají často za následek sníženou odolnost organismu adolescenta vůči okolním vlivům a tlakům. Dospívající mládež je tedy z tohoto důvodu chápána jako jedna z nejohroženějších skupin obyvatelstva. Mladí lidé mnohdy podléhají nevhodnému životnímu stylu, touží po silnějších a emotivnějších zážitcích, jenž však s sebou přináší množství rizik, zejména z hlediska zdravotních následků (Marková, 2008).

Rizikové chování nebo též Syndrom rizikového chování (SRCH) bývá obvykle definován jako záměrné jednání či aktivita jedince, jejímž následkem může být úraz, nemoc, zranění, úmrtí, trvalá invalidita nebo jakékoliv jiné snížení kvality života jak riskujícího jedince, tak dalších lidí v jeho okolí. Dále rizikové chování může mít za následek narušení mezilidských vztahů či psychiky, rovněž může způsobit ekonomické a materiální škody (http://www.urazneninahoda.cz/dokumenty/unn_brozura_rizikove_chovani.pdf).

Termín rizikové chování nahradil dříve používaný termín sociálně patologické jevy. A to z toho důvodu, že pojem sociálně patologické jevy je pojmem spíše sociologickým a označuje tak závažné jevy ve společnosti (např. alkoholismus, vraždy, krádeže, apod.). K těmto společnost ohrožujícím jevům primární prevence pochopitelně také směřuje, ale ve školním prostředí se setkáváme spíše s rizikovým chováním. Tato nová terminologie je platná dle *Metodického doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních*, č. j.: 21291/2010-28, které nabylo účinnosti dnem 1.11.2010.

3.1 Typy rizikového chování

V předchozí kapitole jsem se věnovala rizikovému chování obecně. Nyní bych ráda přistoupila k charakteristice jednotlivých typů rizikového chování. Jejich výběr jsem uskutečnila na základě zkušeností z vlastní praxe a v souladu s *Metodickým doporučením k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních*. Myslím si, že níže uvedené formy rizikového chování se mezi mládeží vyskytují a následně ji ohrožují nejčastěji.

3.1.1 Závislosti

Existují takové typy rizikového chování, jejichž charakteristickým znakem je závislost či návykové chování. Závislost je obvykle spojována s užíváním tabákových výrobků, alkoholu a omamných a psychotropních látek. O návykovém chování pak slyšíme v souvislosti s mentální anorexií a mentální bulimií, patologickým hráčstvím či netolismem. Návykové chování není možno ztotožňovat se závislostí, avšak mají mnoho společného.

Závislost definuje Nešpor (2000, s. 14) jako: „*skupinu fyziologických, behaviorálních a kognitivních fenoménů, v nichž užívání nějaké látky nebo třídy látek má u daného jedince mnohem větší přednost než jiné jednání, kterého si kdysi cenil více. Centrální popisnou charakteristikou syndromu závislosti je touha (často silná, někdy přemáhající) brát psychoaktivní látky, alkohol nebo tabák.*“

Dále bývá závislost charakterizována takovými znaky, které se u dotyčných osob vyskytnou třikrát a vícekrát během jednoho roku. Těmi znaky jsou: craving neboli „bažení“ (silná touha, pocit puzení užít látku), potíže se sebeovládáním, somatický odvykací stav, zvýšená tolerance na účinky látek (jedinec musí zvyšovat své dávky, aby zažil pocit uspokojení), ztráta předešlých zájmů a potěšení, užívání látky i přes zřetelné poškozování zdraví člověka (Nešpor, 2000).

Tabakismus

Tabákový kouř obsahuje spoustu škodlivých látek, závislost však vyvolává pouze nikotin. Typický pro kuřáka je zápach z úst. U začátečníků můžeme pozorovat nápadnou bledost, pocení, nevolnost, zvracení, třes, bolest hlavy či pokleslou náladu. U zkušenějších kuřáků jsou to zažloutlé prsty, dávivý kašel, snížená fyzická kondice, žaludeční potíže, srdeční choroby, popelavá, rychle stárnoucí pleť. Odvykání od tabákových výrobků bývá nesnadné, neboť závislost na těchto výrobcích bývá obvykle dlouhodobá. Navíc je tabák drogou společensky tolerovanou, což také zvyšuje riziko jejímu podlehnutí. K velmi závažným onemocněním, jež tabák způsobuje, patří alergie, astma, mužská impotence, rakovina, srdeční nemoci a poškození plodu u kouřících nastávajících matek. Nebezpečná je také inhalace tabákového kouře tzv. pasivními kuřáky. Obliba tabákových výrobků u mladé generace je zapříčiněna spíše tlakem vrstevnických skupin na jedince než jeho dobrovolným rozhodnutím zda kouřit či nikoliv (Nešpor, Csémy, Pernicová, 1997).

Alkoholová závislost

Užívání alkoholu širokou veřejností se těší velké oblibě. Společností je tato nejčastěji užívaná psychoaktivní látka značně tolerována, což způsobuje, že dnešní mladá generace si svou zábavu bez alkoholických nápojů dovede jen stěží představit. Alkohol však dětem a mladistvým způsobuje mnohem větší potíže než dospělým. Tělo mladého člověka se dosud vyvíjí a není schopno se vypořádat s alkoholem tak, jako tělo dospělého. Dále dospívajícím chybí dostatek zkušeností, aby se s alkoholem mohli vyrovnat po stránce psychické. Velmi nebezpečné mohou být také otravy alkoholem u dětí a mládeže, jejichž důsledkem může být závažné poškození organismu. Dlouhodobé užívání alkoholu mladistvými často způsobuje zhoršení školního prospěchu, narušuje vztahy s okolím a zhoršuje zdravotní stav. A to jak z důvodu samotného užívání alkoholu, tak z důvodu různých nehod a úrazů způsobených v opilosti. Z těchto důvodů neexistuje pro mladistvé žádný bezpečný limit pro pití alkoholu ([http://www.pobavmeseoalkoholu.cz/59_ Nebezpeci-alkoholu-pro-mladez](http://www.pobavmeseoalkoholu.cz/59_Nebezpeci-alkoholu-pro-mladez)).

Drogová závislost

Termín droga byl převzat z arabského slova „durana“, což znamená lék. Drogy dle Vyko-palové (2002) dělíme:

- podle původu: přírodní (marihuana, tabák) × syntetické (alkohol, pervitin)
- podle míry rizika vzniku závislosti: lehké (káva, marihuana) × tvrdé (alkohol, heroin)
- podle legalizace jejich užívání: legální (alkohol, tabák) × nelegální (marihuana, pervitin, LSD)
- podle účinků:
  - sedativní účinky (alkohol, barbituráty, inhalační prostředky)
  - povzbuzující účinky (kokain, pervitin)
  - halucinogeny (marihuana, hašiš, LSD, MDMA, extáze)
  - opiáty (heroin, morfin, opium, kodein, metadon)
  - steroidy

Droga má schopnost měnit fyzickou i duševní stránku člověka. Často také způsobuje závislost. Ta nastává, dojde-li po odejmutí drogy či snížení dávky k tělesným a psychickým obtížím. Zejména psychické potíže jsou závažnější než potíže tělesné, což znamená, že překonání psychické závislosti je náročnější než boj se závislostí fyzickou. Jak uvádí Nešpor, Csémy (1993), za velmi nebezpečné je také považováno kombinování drog, neboť dle účinků, pak není možné rozpoznat, jakou drogu jedinec požil, čímž se také zvyšuje riziko otravy.

Společné znaky zneužívání drog dětmi a mladistvými (platí i pro alkohol) dle Nešpora, Csémy (1993):

- ztráta prášků (alkoholu) v domácnosti, mizení peněz a cenných předmětů
- změna přátel a kamarádů (často starší, zkušenější kamarádi)
- užívá-li drogy někdo z blízkých přátel (vysoké riziko!)
- zhoršená vizáž, péče o zevnějšek
- klesající školní výsledky, ztráta zájmu o učení
- precitlivělost, podrážděnost, impulzivita, časté změny nálad
- ztráta zájmů, myšlenek, hodnot, jež měly pro dítě dříve smysl
- tajnosti, skrývané telefonní hovory, lhaní, nervozita, rozpačitost
- problémy s úřady, zákonem, krádeže, násilí, obklopování se drahými věcmi.

3.1.2 Návykové chování

Návykové chování, též označováno jako neodolatelné nebo kompulzivní, se vyznačuje jedincovou neschopností odolat impulsu nebo pokušení zabývat se takovou činností, která je nebezpečná jak pro něj, tak pro společnost. Jedinec si je vědom nevhodnosti či škodlivosti této aktivity. Před činem pociťuje silné napětí, nervozitu, dráždění organismu, které je možno „utišit“ pouze provedením činu. Při tomto činu a bezprostředně po něm cítí uvolnění, uspokojení, vzrušení, někdy se však po skočení této aktivity mohou dostavit pocity úzkosti a provinění (Vykopalová, 2002).

Patologické hráčství (gamblerství)

Tato porucha je způsobena neodolatelnou a nutkavou touhou jedince po hře (obvykle na výherních automatech). Postižený bývá pohlcen nejen hrou samotnou, nýbrž také myšlenkami na hraní a na okolnosti, které tuto činnost provázejí. Člověk hraje i přesto, že mu tato činnost narušuje sociální, materiální, rodinné či pracovní zázemí. Často kvůli dluhům dochází i k porušování zákonů. Zvýšené puzení se zpravidla objevuje při výskytu nějakých krizí v životě jedince (Nešpor, 2000).

Návykové chování ve vztahu k počítačům

Návykové chování ve vztahu k počítačům, též někdy nazýváno jako „netolismus“ (závislost na virtuálních drogách), je dle Nešpora (2000) obvykle doprovázeno i jinými duševními problémy jako např.: úzkostné poruchy, poruchy příjmu potravy, patologické nakupování, zvýšená agresivita, zneužívání alkoholu či drog. Nepřiměřené věnování se internetu mohou způsobit také partnerské rozepře či syndrom vyhoření. Při diagnostikování příčin „závislosti na počítači“ je nezbytné správně určit potřeby, jež byly prostřednictvím počítače uspokojovány.

Dle Nešpora (2000) spočívá nebezpečí návykového chování ve vztahu k počítačům pro mladistvé zejména v:

- hraní počítačových her – časová náročnost, zanedbávání školních povinností a pohybových a rekreačních aktivit, zaostávání v sociálních dovednostech, přítomnost násilí a riskování v počítačových hrách
- souvislost internetu s hazardními hrami - možný přechod k patologickému hráčství
- internet a pornografie – vysoké nebezpečí, možnost kontaktu dítěte s nebezpečnými sexuálními násilníky, riziko ohrožení mravní výchovy mládeže
- časová náročnost různých internetových diskusí (chat), mladá generace pak má tendence zanedbávat reálné vztahy se skutečnými osobami, a vytváří si tak mělké a neosobní vztahy virtuální.

Poruchy příjmu potravy

Mentální anorexie a mentální bulimie jsou patologické poruchy příjmu potravy. Mentální anorexie je definována jako záměrné ubývání na váze a udržování se na této váze pacientem. Jedinec tak jedná na základě ovládací myšlenky a strachu z tloušťky, jež jsou naprosto bezdůvodné. Mentální bulimii se rozumí opakující se ataky přejídání a nadměrné kontroly vlastní tělesné váhy. Toto přejídání má pak za následek zvracení či užívání projímadel. Příčiny těchto poruch můžeme hledat v oblasti biologické, psychologické i sociální, které se vzájemně podmiňují i ovlivňují. Trendem dnešní doby je „vlastnit“ dokonalé, zdatné, výkonné a s obezitou se neslučující tělo. Což má za následek, zejména u žen a dívek, porušení vnímání vlastního těla. Převážně mladým dívkám může nadměrné zabývání se vlastním tělem způsobit sociální izolaci, neboť až 85% svého času věnují problémům s jídlem. Poruchy příjmu potravy způsobují závažná onemocnění tělesného i duševního charakteru, která mohou skončit až smrtí (Vykopalová, 2002).

3.1.3 Kriminalita a delikvence

Delikventní chování je jedním z nejužívanějších termínů pro mravní narušení. Za delikventní chování bývá také považováno antisociální chování, které může, ale nemusí vyvozovat právní důsledky. Jedná se o mírnější formu překračování mravních či právních norem, někdy též zvanou jako přestupky. Delikvence je typická spíše pro mladou generaci, na rozdíl od kriminality, což je pojem užívaný ve spojitosti se závažnou trestnou činností, jež je charakteristická spíše pro dospělé (Vykopalová, 2002).

Odlišnost trestné činnosti dětí a mladistvých od dospělých pachatelů je dána stupněm jejich tělesného a duševního vývoje, znalostmi, zkušenostmi i motivací k páchaní trestné činnosti. Mladý člověk „pracuje“ většinou ve skupině, trestnou činnost páchá impulsivně, na základě momentálního rozhodnutí, často pod vlivem alkoholu či jiných návykových látek. Činnost není předem plánovaná, a pokud ano, plán bývá nedokonalý, nedostatečně promyšlený. Cíle útoku mladistvých jsou určovány jiným hodnotovým systémem, než je tomu u dospělých. Dochází k odcizování takových předmětů, jež mají uspokojit momentální potřebu mladistvého nebo takových věcí, které se jim prostě líbí (oblečení, cédečka, mobily, notebooky, motorky, automobily, šperky, alkohol, cigarety, léky apod.) Zisk z trestné činnosti je přerozdělován ve skupině mladistvých pachatelů, je zde patrná

hierarchie jejich jednotlivých členů či míra spolupodílení se na trestné činnosti. Hotovost se pak utrácí obvykle společně (<<http://www.icm.cz/kriminalita-a-delikvence-charakteristika>>).

3.1.4 Šikana

„Šikana je úmyslné a opakované fyzické i psychické ubližování slabšímu jedinci (skupině) silnějším jedincem (skupinou)“ (Vágnerová, 2009, s. 11).

Šikanu u dětí a mládeže můžeme od šikany mezi dospělými odlišit nižší intenzitou brutality a omezenou mocí agresora. Existují však také případy, kdy se zákeřnost šikany mezi mladou generací vyrovnává či dokonce předčí šikanu u dospělých. Také můžeme pozorovat rozdíly mezi šikanou u chlapců a u děvčat. Obecně k šikaně mají sklony spíše chlapci, avšak ani šikana mezi děvčaty není ničím výjimečným. Nebezpečí šikany spočívá v závažnosti, dlouhodobosti a mnohdy také v celoživotních traumatech fyzického či psychického rázu (Kolář, 2001).

Druhy šikanování dle Koláře (2001):

- fyzické aktivní: facky, kopance, tahání vlasů, škrcení
- fyzické pasivní: agresor nedovolí oběti sednout si do lavice, odejít ze třídy, dojít si na záchod
- verbální aktivní: nadávky, zesměšňování, urážení, ponižování, rozšiřování pomluv, zesměšňující kresby, básničky
- verbální pasivní: nereagování na pozdrav, otázky, spolužáci se nezastanou oběti.

V současnosti slýcháme z různých sdělovacích prostředků o množících se případech, kdy je svými žáky šikanován učitel. Učitelé jsou nevhodným a drzým chováním dětí vyprovokováni k nepřiměřeným reakcím. Často je žáci při takovýchto projevech natáčejí na mobil a skrze internet pak jeho zesměšnění medializují (tzv. kyberšikana). Výjimkou nejsou ani případy fyzického napadení pedagoga.

3.1.5 Záškoláctví

Záškoláctví patří v současnosti k nejzávažnějším problémům, se kterými se naše školství potýká. Dle Průchy, Walterové, Mareše (2003, s. 382) je záškoláctví charakterizováno jako: „*Jev, kdy se žák úmyslně, bez omluvitelného důvodu a bez vědomí, popř. souhlasu rodičů nezúčastňuje vyučování a zdržuje se mimo domov*“.

Záškoláctví je charakterizováno jako porucha chování. Obvyklými příčinami záškoláctví bývá negativní vztah ke škole, strach ze šikany, volba špatného studijního oboru, lenost, vliv vrstevnických part či rodinné problémy. Pro řešení problémů spojených se záškoláctvím je za základní krok považováno zjištění příčin tohoto negativního jevu. Dále je nutné, aby škola získala ke spolupráci rodiče žáka a mohla tak efektivně záškoláctví řešit. Záškoláctví není možné podceňovat převážně z toho důvodu, že ocitne-li se žák či student tzv. „za školou“ vzniká mu tak volný čas, který mnohdy bývá vyplňován nevhodným či nebezpečnými aktivitami (zneužívání alkoholu, drog, vandalismus, delikvence, apod.). Dále záškoláctví ohrožuje úroveň vzdělání žáka a může tak mít za následek horší uplatnění v jeho budoucím životě

(<http://www.zkola.cz/zkedu/rodiceaverejnost/socialnepatologickejevvyajejichprevence/zaskolactvi/30276.aspx>).

3.1.6 Sebepoškozování

Sebepoškozování řadíme mezi tzv. autoagresivní chování (můžeme zde zařadit také nadužívání alkoholu a drog nebo mentální anorexii a bulimii). Toto patologické chování je založeno na záměrném sebepoškozování se - uvědomovaném, cíleném a častém ubližování vlastní osobě bez toho aniž by dotyčná osoba měla sebevražedné tendence. Nejčastějšími projevy sebepoškozování jsou: řezání, pálení, píchání a předávkování medikamenty. Setkat se můžeme také s pitím a polykáním různých nepoživatelných předmětů (špendlíky, hřebíky, kyseliny, chemikálie), chozením v mrazu spoře oděný, bránění hojení ran, apod. Záludnost sebepoškozování spočívá v jeho opakování se, čímž získává charakter závislosti. Jedinec mající potíže se sebepoškozováním se ocitá v „začarovaném kruhu“. Fyzické ublížení vlastní osobě mu přináší úlevu od psychického tlaku, napětí a špatné nálady. Osoby potýkající se s tímto patologickým jevem mají snahu s tímto chováním přestat. Avšak tento boj jim opět přináší napětí, afekt a frustraci, jenž směřuje k dalšímu sebepoškozujícímu jednání. Ublížování sobě samému přináší pouze krátkodobou úlevu a stává se velmi vyčerpávacím.

jícím, neboť dotyčná osoba svádí boj s tímto druhem závislosti a zároveň v ní vyvolává tíživý pocit viny (Ulbertová, 2008).

3.1.7 Extremismus, rasismus, xenofobie

Pojmy jako extremismus, rasismus a xenofobie spolu velmi úzce souvisí. S jejich projevy se u dospělé populace, i když to není vůbec v pořádku, setkáváme poměrně často. Je však zážející, jak nepřátelské a vyhraněné postoje vůči odlišnému jedinci či skupině obyvatel, mnohdy zastává právě mladá generace. A kam až je při prosazování svých názorů schopna zajít (šikana spolužáků, kteří pochází ze slabších sociálních vrstev či majících odlišnou barvu pleti, slovní či fyzické napadání vrstevníků kvůli jejich nápadným odlišnostem, apod.).

Extremismus je tedy souhrn určitých společensky nežádoucích či dokonce společnost ohrožujících jevů, které se projevují nesnášenlivostí doprovázenou násilným, agresivním chováním, jež je zaměřena proti odlišnému jedinci či skupině obyvatel. Pod extremismus spadají nejrůznější projevy, jako je rasismus, nacionalismus, fašismus, antisemitismus, náboženský fanatismus. V České republice se můžeme setkat s extremismem pravicovým (neonacisté, nacionalisté, skinheads), levicovým (anarchisté, marxisticko-leninsky orientované skupiny) a problematikou sekt (Vykopalová, 2002).

Xenofobií se rozumí strach z něčeho cizího, neznámého, co stojí mimo vlastní společenský útvar. Rasismus je pak ideologie vycházející z xenofobie a předpokládá fyzickou a duševní nerovnost lidských ras. Domněnka, že jedna rasa je lepší a dokonalejší než rasy ostatní, dává jejím příslušníkům „právo“ povyšovat se nad členy jiných ras (Šišková, 2008).

3.1.8 Násilí na dětech

Násilí páchané na dětech je velmi závažným celosvětovým problémem. Na rozdíl od jiných sociálně patologických jevů, je tento jev v lidské společnosti hluboce historicky zakořeněn (dítě bylo chápáno jako majetek dospělých a podle toho s ním bylo také zacházeno). V souvislosti s násilím na dětech hovoříme o tzv. syndromu CAN, neboli syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Je smutné a zážející, že nejčastějšími pachateli násilných činů na dětech jsou právě ty osoby, jež jsou dětem nejbližší. Tedy jejich

vlastní rodiče, příbuzní či lidé z blízkého okolí. Dítě tak vlastně ztrácí oporu ve svých nejbližších, nemá, komu by mohlo důvěřovat a svěřit se svým problémem a často pak svou krizovou situaci vidí jako neřešitelnou.

Násilí na dětech dělíme dle Vykopalové (2002) na tělesné týrání, psychické týrání, zanedbávání a sexuální zneužívání. Tělesným týráním (též nazýváno aktivním tělesným týráním) se rozumí jakákoliv forma fyzického napadení dítěte: bití, facky, trhání vlasů, kopance, tahání za uši, pálení cigaretami, podávání drog a alkoholu, svazování, atd. Za psychické týrání bývá považováno nevsímání si dítěte, zastrasování, vyhrožování, zesměšňování, vydírání. O zanedbávání nebo-li pasivním fyzickém týráním hovoříme v případě, není-li dítěti poskytnuta dostatečná péče, což by mohlo mít za následek vážné ohrožení zdraví a správného vývoje dítěte. Nedostatečnou péčí se rozumí neuspokojování tělesných potřeb dítěte, neposkytnutí přístřeší, neposkytování dostatečné výživy a zdravotní péče, neuspokojování citových potřeb dítěte. Patrně nejzávažnější formou násilí páchaného na dětech je sexuální zneužívání a v současnosti stále více se rozmáhající komerční sexuální zneužívání dětí (dětská prostituce, dětská pornografie, obchodování s dětmi). V praxi se pak většinou setkáváme s kombinací výše zmiňovaných forem násilných činů.

4 SYSTÉM PRIMÁRNÍ PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ U DĚTÍ, ŽÁKŮ A STUDENTŮ VE ŠKOLÁCH A ŠKOLSKÝCH ZAŘÍZENÍCH

Jak jsem již uvedla v druhé kapitole, jednou ze základních funkcí škol a školských zařízení je prevence a eliminace nežádoucích a společností ohrožujících projevů chování u dětí, žáků a studentů. V roce 2010 vydalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních*, č. j.: 21291/2010-28 dle kterého si každá škola či školské zařízení v České republice dále rozpracovává vlastní systém jednotlivých kroků, metod a opatření, jejichž prostřednictvím je v jednotlivých zařízeních prevence rizikového chování realizována.

Než se začnu systému primární prevence věnovat podrobněji, chtěla bych objasnit, co si vlastně pod pojmem prevence můžeme představit a jaké druhy prevence existují.

Dle Průchy, Walterové, Mareše (1995, s. 167) bývá prevence definována jako: „*Soubor opatření zaměřených na předcházení nežádoucím jevům*“.

Druhy prevence (<http://www.msmt.cz/socialni-programy/vybrane-termíny-primární-prevence>):

- primární prevencí se rozumí veškeré kroky, činnosti a aktivity, které jsou zaměřeny na změnu chování, postojů a názorů široké veřejnosti, a to z toho důvodu, aby se u ní zabránilo rozvoji negativních, společensky nežádoucích jevů, jako jsou například: závislosti na drogách, alkoholu, kriminální chování, šikana, ...atd.
- sekundární prevence je určena osobám, které již mají nějakou zkušenost s některým typem rizikového chování nebo osobám, u kterých hrozí vyšší riziko kontaktu se společensky nežádoucími jevy. Snaží se rizikové projevy v chování včas podchytit a zamezit tak jejich dalšímu šíření a poškozování ohrožených jedinců
- terciární prevence má za cíl zabránit opakování nežádoucího chování v důsledku ovlivnění některou formou rizikového chování. Má zajistit účinnou resocializaci „postiženým“ jedincům. A pokud, např. u drogově závislých, není možno dosáhnout jakékoliv nápravy, zajistit minimalizaci rizik spojených s užíváním drog: výměna injekčních jehel a stříkaček, substituční programy.

4.1 Primární prevence rizikového chování u žáků ve školách a školských zařízeních

Primární prevence rizikového chování u dětí, žáků a studentů (dále jen „žák“) ve školách a školských zařízeních je dle *Metodického doporučení MŠMT, č. j.: 21291/2010-28* zaměřena na všestranný, harmonický rozvoj osobnosti žáka, na vhodné výchovné působení školy na žáka v duchu zdravého životního stylu a na posilování prosociálního chování. Jejím cílem je zabránit vzniku rizikového chování u žáků či se snažit v maximální možné míře snižovat rizikové projevy chování. Primární prevenci rizikového chování u žáků můžeme dále dělit na specifickou a nespecifickou. Specifická primární prevence je tvořena činnostmi, jež jsou přímo zaměřeny na předcházení a eliminaci výskytu jednotlivých forem rizikových projevů v chování žáků (nejčastěji se jedná o různé besedy, přednášky a programy či zahrnutí problematiky rizikového chování přímo do výuky). Dále je zaměřena na prohlubování již získaných znalostí a dovedností v oblasti rizikového chování. Nespecifická primární prevence spočívá v podporování pozitivních návyků, rozvíjí u žáků takové aktivity, které vedou ke zdravému životnímu stylu, podporuje sociální komunikaci, nabízí možnosti ke sportu, zájmové činnosti, relaxaci, zajišťuje kulturních programy. Je rovněž žádoucí, aby primární prevence rizikového chování nesla prvky efektivity. Tedy byla tvořena ucelenými a na sebe navazujícími aktivitami, jejichž realizace by měla probíhat v méně početných skupinách žáků. Interaktivní programy by měly přispívat k tvorbě příznivého klimatu ve třídě, učit žáky odolávat vlivům okolí a vést je k asertivitě (umění říci „ne“). Také podpora růstu zdravého sebevědomí a učení k odolávání v zátěžových situacích, by měli běžně patřit k zásadám efektivní primární prevence.

Primární prevence rizikového chování u žáků ve školách a školských zařízeních se převážně orientuje na rozpoznání, předcházení a včasnou a účinnou pomoc při projevech: záškoláctví, šikany, rasismu a xenofobie, kriminality, delikvence, vandalismu (a jiných forem násilného chování), extremismu (politického a náboženského), užívání návykových látek (drogy, alkohol, tabák), netolismu (závislost na virtuální realitě), gamblerství, poruch příjmu potravy, domácího násilí (včetně týrání a zneužívání dětí), rizikových sportů a rizikového chování v dopravě (Metodického doporučení MŠMT, č. j.: 21291/2010-28).

Podrobněji jsem se jednotlivým typům rizikového chování věnovala již v třetí kapitole.

4.2 Osoby angažující se v primární prevenci rizikového chování u žáků ve školách a školských zařízeních

Kostru systému primární prevence rizikového chování u žáků tvoří Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, krajský úřad, krajský školský koordinátor prevence, metodik prevence v pedagogicko-psychologické poradně, ředitel školy, školní metodik prevence, třídní učitel. V následujících řádcích bych se ráda podrobněji věnovala pedagogickým pracovníkům působících ve školách či školských zařízeních.

Dle *Metodického doporučení MŠMT, č. j.: 21291/2010-28*, by teoreticky každý pedagogický pracovník působící ve škole či školském zařízení měl dbát zásad primární prevence rizikového chování u žáků a zařazovat je do všech svých výchovně-vzdělávacích činností, které s tematikou předcházení rizikových projevů v chování souvisí tak, aby prevence rizikového chování u žáků nebyla pojímána jako jakýsi nadstandard školy, nýbrž se stala součástí osnov školy.

Avšak v praxi je dle *Vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních* prevence rizikového chování u žáků zajišťována především řediteli škol, školními metodiky prevence a výchovnými poradci, kteří pak úzce spolupracují s třídními učiteli či učiteli výchov. Na některých školách mohou žáci využívat služeb školního psychologa nebo školního speciálního pedagoga.

Ředitel školy

Zajišťuje poskytování takových poradenských služeb ve škole, jež souvisí s problematikou primární prevence rizikového chování. Dohlíží na tvorbu a realizaci Preventivního programu, který se svými spolupracovníky rovněž vyhodnocuje. Dále zajišťuje, aby veškeré preventivní aktivity, které na škole probíhají, byly začleněny do osnov a učebních plánů školního vzdělávacího programu školy. Řeší problémy, jež se v souvislosti s rizikovým chováním na škole vyskytly. Jmenuje školního metodika prevence, zajišťuje jeho odměňování a umožňuje mu další vzdělávání. Podporuje týmovou spolupráci svých zaměstnanců, pedagogických pracovníků, kteří se spolupodílejí na primární prevenci rizikového chování u žáků. Rovněž spolupracuje s organizacemi a institucemi činnými v prevenci rizikového chování (Metodického doporučení MŠMT, č. j.: 21291/2010-28).

Školní metodik prevence

Činnost školního metodika prevence, mimo jiné, spočívá ve vedení aktivit pedagogických pracovníků školy v oblasti primární prevence rizikového chování a zajišťuje vzdělávání pedagogů v této oblasti. Pedagogickým pracovníkům předává různé nové poznatky a odborné informace z dané problematiky, informuje je o programech a projektech souvisejících s prevencí rizikového chování. Dále spolupracuje s organizacemi a institucemi činnými v prevenci rizikového chování u dětí. Provádí depistáž žáků, kteří jsou anebo by mohli být ohroženi některou formou rizikového chování. Poskytuje poradenství těmto žákům a jejich zákonným zástupcům, popřípadě zajišťuje kontakt na odpovídající specializovaná pracoviště. A v neposlední řadě spolupracuje s třídními učiteli při výskytu rizikového chování u žáků (Vyhláška č. 72/2005 Sb.).

Výchovný poradce

Dle *Vyhlášky č. 72/2005 Sb.* zajišťuje výchovný poradce ve školách zejména odborné poradenství v oblasti studijní a profesní kariéry žáka. Umožňuje mu orientovat se na trhu práce a nabízí možnosti dalšího vzdělávání. Dále nabízí poradenství zákonným zástupcům žáka týkající se postupů a kroků ohledně volby povolání či studia na dalších školách. Věnuje se žákům se speciálními vzdělávacími potřebami či se zabývá problematikou integrace žáků se zdravotním postižením. Spolupracuje se školskými poradenskými zařízeními, jako je pedagogicko-psychologická poradna a speciální pedagogické centrum.

Třídní učitel

Spolupracuje se školním metodikem prevence, snaží se o navození pozitivního klimatu ve třídě a o vytvoření zdravých sociálních vztahů mezi žáky. Dohlíží na vytvoření vnitřních pravidel třídy, jež jsou v souladu se školním řádem. Komunikuje s ostatními kolegy z pedagogického sboru a se zákonnými zástupci žáků. Je vnímavý k individuálním potřebám a zvláštnostem svých žáků (Metodického doporučení MŠMT, č. j.: 21291/2010-28).

4.3 Organizace a instituce, jež mají významnou roli v systému primární prevence rizikového chování u žáků ve školách a školských zařízeních

V rámci prevence rizikového chování u žáků, školy a školská zařízení, dle vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních obecně spolupracují s: „orgány státní správy a samosprávy, středisky výchovné péče, poradnami, zdravotnickými zařízeními, Policií ČR, orgány sociální péče, nestátními organizacemi působícími v oblasti prevence, centry krizové intervence a dalšími zařízeními, institucemi a jednotlivými odborníky“.

Významnou roli ve spolupráci škol a školských zařízení v oblasti prevence rizikového chování u žáků zastávají školská poradenská zařízení, kterými jsou speciálně pedagogické centrum a pedagogicko-psychologická poradna. Zejména pedagogicko-psychologická poradna může být považována za hlavního partnera. Pedagogicko-psychologická poradna nabízí speciálně pedagogické a psychologické poradenství. Žáci a jejich zákonní zástupci navštěvují poradnu ambulantně. Poradenská činnost dále spočívá v zjišťování žákovy školní připravenosti na školní docházku a na základě těchto informací doporučuje žáky do příslušných škol a tříd. Zkoumá speciální vzdělávací potřeby u žáků se zdravotním postižením. Poskytuje poradenství žákům se zvýšeným rizikem školní neúspěšnosti. Zkoumá, jak je ve školách realizována prevence rizikového chování, koordinuje činnost školních metodiků prevence. Spolupracuje se všemi jednotlivci, organizacemi a institucemi, které se v rámci kraje angažují v prevenci (Vyhláška č. 72/2005 Sb.).

4.3.1 Situace ve městě Vsetín

V této kapitole bych ráda využila prostoru k nastínění situace ve městě Vsetín a uvedla tak výčet konkrétních institucí a organizací, které mají s problematikou rizikového chování u dětí, žáků a studentů co do činění.

Aby mladá generace měla o problematice rizikového chování co největší povědomí, dokázala jeho jednotlivé formy včas rozeznat a ubránit se jejich negativnímu působení a aby riziko poškození mládeže bylo eliminováno na minimum, či vůbec nenastalo, spolupracují školy a školská zařízení ve městě Vsetín s těmito konkrétními zařízeními:

- Odbor školství mládeže a sportu - Krajský úřad Zlínského kraje se sídlem ve Zlíně
- Městský úřad Vsetín – odbor sociálních věcí, spolupráce s kurátory pro mládež, oddělení péče o dítě
- Úřad práce Vsetín
- Zdravotnická zařízení – lékaři, psychologové, psychiatři
- Státní zdravotní ústav – Hygienická stanice, Červený kříž (poradny AIDS, hepatitidy)
- Pedagogicko-psychologická poradna ve Vsetíně a Valašském Meziříčí
- Probační a Mediační služba Vsetín
- Městská policie Vsetín, Policie ČR – oddělení pro děti a mládež
- Alcedo Vsetín – středisko volného času
- Centrum Archa - Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež
- Agarta, o.s. – Kontaktní centrum Klíč, Terénní programy (drogová problematika)
- Cyrillos, o.s. (preventivní činnosti v oblasti sociálně patologických jevů u dětí a mládeže)
- Azylový dům, o.p.s. – Linka důvěry

Všechny tyto instituce, organizace a jednotlivci nabízejí žákům různé programy, aktivity, přednášky, besedy či školení z oblasti primární prevence rizikového chování, ale nabízejí také pomoc při řešení jednotlivých, již vzniklých obtíží žáků.

4.4 Preventivní program

Jak je uvedeno v *Metodickém doporučení MŠMT, č. j.: 21291/2010-2*, Preventivním programem se rozumí konkrétní dokument školy, který se orientuje na vytvoření návyků v oblasti zdravého životního stylu. Snaží se u žáků vypěstovat prosociální chování a učí je vhodné mezilidské komunikaci. Výchovně-vzdělávacím působením se snaží u žáků o rozvoj všestranně harmonické osobnosti a vlastního sebepojetí žáka, podporuje žákovu schopnost činit samostatná, správná a zodpovědná rozhodnutí. Podněcuje vlastní činnosti žáků a snaží se vytvářet, co možná nejrůznorodější aktivity v oblasti primární prevence rizikového chování. Reaguje na kulturní, sociální a politickou situaci společnosti, odráží školní

klima. Převážně se zaměřuje na jedince z rizikových skupin (minority, mládež). Snahou Preventivního programu je předcházet či omezit rozšiřování jednotlivých typů rizikového chování, které jsou v rámci Preventivního programu rovněž definovány. Dalším významným úkolem tohoto dokumentu je snaha o aktivnější zapojení celého pedagogického sboru a zákonných zástupců žáků do systému prevence rizikového chování, jenž je ve škole či školském zařízení realizován. Preventivní program je součástí školního vzdělávacího programu a je vytvářen školním metodikem prevence (ve spolupráci s ostatními pedagogickými pracovníky nebo, v případě potřeby, spolupracuje s metodikem prevence v PPP) na jeden rok a je kontrolován Českou školní inspekcí. Efektivita a kvalita preventivních aktivit školy je vyhodnocována ve výroční zprávě o činnostech školy.

4.5 Úloha školy při způsobu trávení volného času žáků

Škola nemusí být nutně spojována jen s vzděláváním, úkoly či povinnostmi, ale také se zábavou, odpočinkem a relaxací. Nezastupitelnou roli škola sehrává rovněž při organizaci volného času svých žáků (jedná se o tzv. nespecifickou primární prevenci rizikového chování u žáků). V současné době mají děti poměrně dost volného času, který není nijak smysluplně využíván. Nudu zahání bezúčelným poflakováním po ulicích a parcích či posedáváním před televizí a počítači. Adolescent, který nemá žádné koníčky a zájmy a v jehož blízkosti se vyskytují různé negativní či společensky nežádoucí jevy, zejména „baví-li“ se jimi jeho vrstevníci, může lehce sklouznout do závažných problémů.

Nabízí se tvrzení, že by se o náplň volného času svých dětí měli starat zejména rodiče. To je samozřejmě pravda. Velmi často však nastávají situace, kdy rodiče nemohou či nejsou schopni zajistit kvalitní aktivity, jimiž by dítě v jeho volném čase zabavili. A to ať už z důvodů časových (např. při pracovním vytížení v zaměstnání), nedostatku prostředků či z důvodů neznalosti široké nabídky činností, kterými lze smysluplně trávit volný čas. Zde pak nastupuje škola, školská zařízení nebo neziskové či církevní organizace, které disponují dostatečnými prostředky, nástroji, nářadím, prostory, časem a zejména kvalitními pedagogickými pracovníky, kteří zajišťují výchovu, dohled a vedení dítěte při jeho mimoškolních aktivitách. U dítěte je pak uspokojována i touha začlenit se do kolektivu a obklopotvat se společností svých vrstevníků.

Je důležité, aby škola nabízela svým žákům dostatečné množství různorodých aktivit, z nichž si pak každý může vybrat právě tu, která mu nejvíce vyhovuje. Nejčastěji školy

nabízí svým žákům nejrůznější sportovní aktivity (floorball, basketball, ping-pong, lyžařské a vodácké kurzy, outdoorové aktivity, turistiku, plavání, apod.), zájmové aktivity (jazykové kroužky, hudební, výtvarné či dramatické kroužky, kurzy znakové řeči, apod.) a volnočasové aktivity (výlety, tematické vycházky, exkurze, návštěvy koncertů a divadel, akce u příležitosti různých svátků či výročí, apod.). Vhodně, atraktivně, citlivě a nenásilně vedený volný čas žáků má zásadní význam pro prevenci rizikového chování žáků.

4.6 Význam komunikace mezi školou a rodiči

Rodina, jakožto primární sociální skupina člověka, má zásadní vliv na jeho vývoj a výchovu. Jelikož výchovu dětí rovněž významně ovlivňuje také škola, je nezbytné, aby tyto instituce, v zájmu dítěte, navzájem spolupracovaly. Pomineme-li školní prospěch, který je však pro většinu rodičů jediným ukazatel úspěšnosti a spokojenosti dítěte ve škole, je to právě chování dítěte, o kterém by rodiče se školou měli častěji komunikovat. Zejména, hovoříme-li o prevenci rizikového chování, je žádoucí, aby školy do svých aktivit, které jsou zaměřeny na předcházení a eliminaci výskytu rizikových projevů v chování žáků, zapojovali také jejich rodiče. A naopak rodiče, zaznamenají-li u svých dětí závažnější problémy s některým typem rizikového chování, se je nesnažili „ututlat“ a raději, např. prostřednictvím školy, vyhledali včasnou a odbornou pomoc.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU

„Výzkum je systematický způsob řešení problémů, kterým se rozšiřují hranice vědomostí lidstva. Výzkumem se potvrzují či vyvracejí dosavadní poznatky, anebo se získávají nové poznatky“ (Leedy in Gavora, 2000, s. 11).

5.1 Výzkumný cíl

Hlavním cílem výzkumu je zhodnotit účinnost primární prevence rizikového chování realizované na středních školách ve Vsetíně, tak jak je vnímána jejich studenty. Dílčími cíli výzkumu jsou pak zjištění, zda studenti důvěřují pedagogickým pracovníkům realizujícím primární prevenci rizikového chování na středních školách. Zda rodiče studentů projevují zájem o to, jaké kroky škola podniká v oblasti primární prevence rizikového chování. K dalším dílčím cílům výzkumu patří také zjištění, který typ rizikového chování se u studentů projevuje nejčastěji a co sami studenti navrhnou pro zlepšení primární prevence rizikového chování na jejich školách.

5.2 Výzkumná metoda

Pro realizaci výzkumu jsem použila kvantitativní typ výzkumu. Jako výzkumnou metodu jsem použila dotazníkové šetření. Dotazník je dle Gavory (2000) způsob, kdy respondentovi jsou předkládány písemné otázky a ten na ně rovněž písemně odpovídá. Dotazník umožňuje hromadný sběr dat, což znamená získávání informací o velkém počtu dotazovaných během relativně krátkého časového úseku. Výhoda dotazníkového šetření bývá obvykle spatřována v anonymitě, která může respondentům zajistit větší otevřenost v odpovědích. Zároveň však nevýhodou dotazníku může být špatné pochopení otázek dotazovanými či příliš strohé odpovědi dotazovaných. Ve své práci budu otázky v dotazníku označovat termínem „položky“, neboť se jedná o obecnější označení (ne všechny položky v dotazníku mají tázací formu).

Pro účely své práce jsem si sestavila dotazník vlastní. Dotazník je tvořen celkem 19 položkami (příloha P I). Na začátek dotazníku jsem zařadila čtyři položky zjišťující základní faktografické údaje o respondentech. Dotazník dále obsahoval patnáct položek tvořených otevřenými, polozavřenými a uzavřenými otázkami.

5.3 Výzkumné otázky

Ve výzkumu jsem se zaměřila na tyto otázky:

Hlavní výzkumná otázka:

Plní primární prevence rizikového chování na středních školách ve Vsetíně svůj účel?

Díličí výzkumné otázky:

Má osvěta v oblasti primární prevence rizikového chování realizovaná na středních školách prostřednictvím nejrůznějších besed a přednášek, dle názoru studentů, preventivní efekt?

Vnímají studenti středních škol čas strávený mimovyučovacími a volnočasovými aktivitami školy jako smysluplný?

Zneužívají studenti informace a poznatky z přednášek zaměřených na prevenci rizikového chování jako podnětu či návodu k experimentování s některým typem rizikového chování?

Důvěřují studenti pedagogickým pracovníkům realizujícím na školách primární prevenci rizikového chování?

Projevují rodiče studentů zájem o to, jaké kroky škola podniká v rámci primární prevence rizikového chování?

Jaký je nejrozšířenější typ rizikového chování mezi studenty středních škol ve Vsetíně a co je toho příčinou?

5.4 Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek tohoto výzkumu tvoří studenti dvou středních škol ve Vsetíně. Jedná se o Střední školu Kostka, s.r.o. a Masarykovo gymnázium a Jazykovou školu s právem státní jazykové zkoušky Vsetín (dále jen Masarykovo gymnázium Vsetín). Na každé škole jsem spolupracovala vždy se dvěma třídami studentů druhých ročníků. Na Masarykově gymnáziu to bylo 50 studentů a na Kostka škole 46 studentů. Návratnost dotazníků byla 100%, neboť mi respondenti rozdané dotazníky ihned po vyplnění odevzdali. Z celkového počtu 96 dotazníků jsem musela 3 vyřadit, neboť byly nesprávně vyplněny (studenti označovali najednou více odpovědí). Rozsah výzkumného vzorku, na kterém bude můj výzkum prováděn, tedy tvoří 93 studentů.

5.5 Předvýzkum

Předvýzkum jsem uskutečnila na skupině šesti studentů. Cílem bylo zjištění, zda studenti položky v dotazníku správně chápou, zda jsou pro ně logické a srozumitelné a zda jsou schopni dotazník dle úvodní instruktaže správně vyplnit. Po vyplnění dotazníku jsem se studenty jednotlivé položky prodiskutovala. Na základě jejich postřehů jsem pak položky v dotazníku poopravila do konečné verze.

5.6 Administrace

Po dohodě se zástupci ředitelů na Střední škole Kostka, s.r.o. a Masarykově gymnáziu Vsetín jsem během prosince 2010 navštívila výuku jednotlivých škol, kde jsem po další dohodě s učiteli konkrétních předmětů rozdala studentům předtištěné dotazníky, které studenti písemně vyplňovali. V úvodu dotazníku respondenty oslovuji, zmiňuji se, čeho se dotazníkové šetření týká, poukazuji na anonymitu dotazníku a podávám instrukce, jak dotazník řádně vyplnit. Rovněž žádám respondenty, aby jejich odpovědi odpovídaly co nejvíce skutečnosti. Na závěr dotazníku jsem umístila své jméno, název školy, kterou studuji, datum prováděného dotazníkového šetření a poděkování respondentům za jejich čas a ochotu.

6 VYHODNOCENÍ A PREZENTACE VÝSLEDKŮ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ, SHRnutí VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

6.1 Vyhodnocení a prezentace výsledků dotazníkového šetření

V této části bakalářské práce se budu věnovat vyhodnocování jednotlivých položek dotazníku. Získané odpovědi od respondentů budou zaznamenány v tabulkách a opatřeny příslušným komentářem, pro lepší orientaci v získaných datech připojuji k jednotlivým položkám dotazníku také grafy. Informace budou poskytnuty formou absolutní a relativní četnosti. Analýzu a vyhodnocení dat dotazníkového šetření jsem prováděla sama na pomocných listech a v počítačovém programu Microsoft Office 2007 (Word+Excel).

Faktografické údaje výzkumného vzorku

Faktografické údaje o respondentech jako je pohlaví, věk, místo bydliště a název školy, kterou navštěvují, uvádím z důvodů lepší orientace v získaných datech do příslušných tabulek a grafů. Výzkumu se zúčastnilo celkem 93 respondentů, z nichž mužů je 24 (26%) a žen 69 (74%). 59 respondentů pochází z města (63%) a 34 respondentů z vesnice (37%). Šestnáctiletých respondentů je 51 (55%), sedmnáctiletých respondentů je 41 (44%) a osmnáctiletý respondent je 1 (1%). Masarykovo gymnázium Vsetín navštěvuje 49 respondentů (53%) a SŠ Kostka, s.r.o. navštěvuje 44 respondentů (47%).

Data získaná položkou č. 1 a položkou č. 2 z dotazníkového šetření budu záměrně vyhodnocovat a prezentovat společně. A to z důvodu úzké souvislosti a návaznosti jedné položky na druhou. Rovněž pro přehlednost a lepší orientaci v datech, bude lepší, budou-li obě položky vyhodnocovány a prezentovány současně.

Položka č. 1: ***Pokus se zamyslet a upřímně odpovědět, který typ níže jmenovaného rizikového chování se u tebe projevuje nejčastěji?***

Položka č. 2: ***Co je, dle tvého názoru, příčinou projevu výše zvoleného typu rizikového chování u tvé osoby?***

První položka v dotazníku měla za úkol zjistit, který typ rizikového chování se u studentů vyskytuje nejčastěji a druhá položka pak zjišťovala příčiny rizikového chování označeného respondenty v položce č. 1. Položka č. 1 byla uzavřená a respondenti vybírali vždy jen jednu odpověď, kdežto položka č. 2 byla otevřená a respondenti se mohli vyjádřit více odpověďmi najednou. Téměř třetina respondentů uvedla, že nejčastěji se potýká s kouřením. 15 respondentů (11%) označilo závislost na počítači a 10 respondentů (11%) zneužívání alkoholu, jako nejčastěji se vyskytující typ rizikového chování u své osoby. Ze získaných dat je patrné, že velké „oblíbené“ se u mladé generace těší tzv. legální drogy, tedy alkohol a tabák. Což je zřejmě způsobeno jejich celospolečenskou tolerancí, a tudíž i snadnou dostupností, a to i přesto, že podávání či prodej alkoholických a tabákových výrobků nezletilým osobám je protizákonný. Co se týče návykového chování ve vztahu k počítačům (tzv. netolismus), zde vidím velký problém v tom, že v dnešní době má téměř každý teenager vlastní počítač. Nemusí se o něj dělit s jinými členy domácnosti, a tudíž na něm může trávit spoustu času. Nedohlíží-li rodiče na čas, který jejich dítě stráví u počítače či čemu se dítě na počítači věnuje, snadno pak zábava nebo obyčejná potřeba zisku informací, může u jejich dítěte přerůst v závislost. Rovněž touha po úniku do jiné reality má často za následek závislost dospívajících na virtuálních drogách.

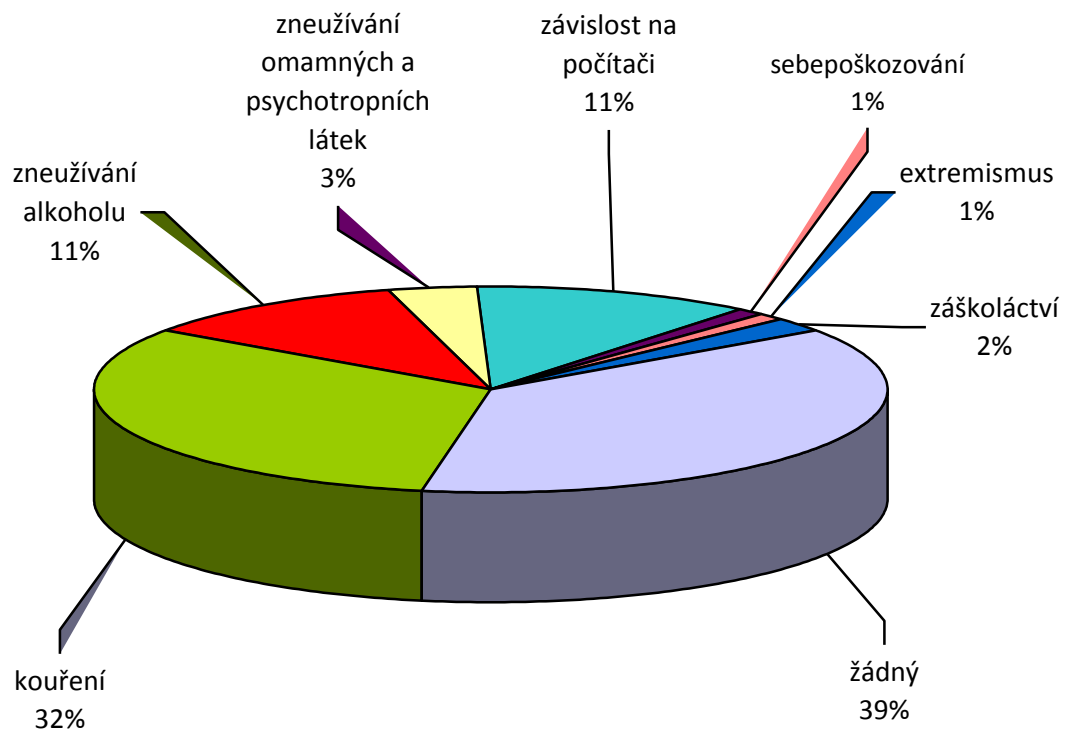
I přes velkou choulostivost tématu, uvedl 1 respondent (1%), že má potíže se sebepoškozováním a jako příčinu uvedl špatné vztahy v rodině. Ve své pedagogické praxi jsem se sebepoškozováním setkala již několikrát. Zatím se vždy jednalo o dívky a velmi často uváděli špatnou rodinnou situaci jako příčinu svého sebepoškozování.

U většiny typů rizikového chování uvedli respondenti jako příčinu projevu rizikového chování u své osoby vliv okolí či snahu zapadnout. Tato skutečnost je způsobena tím, že lidé, zejména v období dospívání, mají silnou potřebu a touhu obklopovat se svými vrstevníky. Aby adolescentní jedinec zapadl mezi partu, přijímá pak takové vzorce chování, aby kýženého přijetí dosáhl. A to i přesto, že si uvědomuje (alespoň ve většině případů), že způsoby chování a zvyky, které se v dané partě objevují, nemusí být zrovna v souladu se společenskými, obecně přijímanými, normami. Je překvapující, že více než třetina respondentů 33 (39%) uvádí, že nemá potíže s žádným typem rizikového chování. To nejčastěji zdůvodňují dobrým vychováním a pozitivními vzory v okolí.

Tabulka 1 - Nejrozšířenější typ rizikového chování a jeho nejčastější příčiny

	Absolutní četnost	%	Nejčastější příčiny rizikového chování
kouření	28	32	vliv okolí stres a problémy snaha zapadnout
zneužívání alkoholu	10	11	zábava uvolnění od stresu a problémů vliv okolí snaha zapadnout
zneužívání omamných a psychotropních látek	3	3	vliv okolí moderní doba
závislost na počítači	15	11	kommunikace s okolím zjišťování informací nuda
poruchy příjmu potravy	0	0	
sebepoškozování	1	1	špatné vztahy v rodině
šikana	0	0	
syndrom CAN	0	0	
patologické hráčství	0	0	
extremismus	1	1	časté zvýhodňování Romů
kriminální a delikventní chování	0	0	
záškoláctví	2	2	tlak okolí nuda ve škole
jiný	0	0	
žádný	33	39	dobré vychování pozitivní vzory v okolí

Graf 1- Nejrozšířenější typ rizikového chování

Položka č. 3: *Víš za kým na této škole zajít v případě potíží s některým typem rizikového chování?*

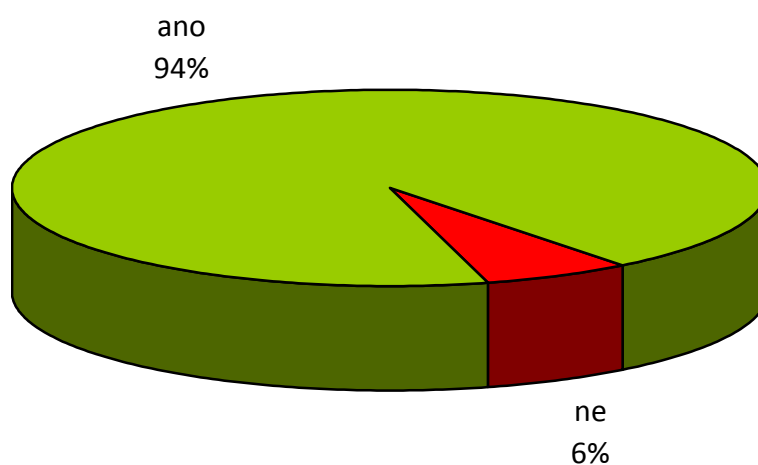
Třetí položka zjišťovala, zda respondenti vědí, na koho se ve škole mohou obrátit v případě potíží s rizikovým chováním. Kladně odpovědělo 87 respondentů (94%) a 6 respondentů (6%) odpovědělo záporně.

V případě, že respondenti u této položky volili kladnou odpověď, navazovala na kladenou položku ještě podotázka, která zjišťovala, totožnost dotyčné osoby (respektive název její funkce). Respondenti nejčastěji uváděli školního psychologa a třídního učitele, jako osobu, na kterou by se obraceli v případě potíží s rizikovým chováním.

Tabulka 2 - Znalost odpovědných pedagogických pracovníků

	Absolutní četnost	%
ano	87	94
ne	6	6

Graf 2- Znalost odpovědných pedagogických pracovníků

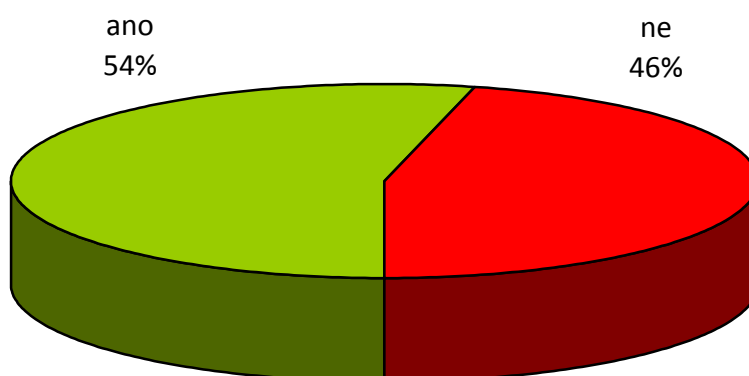
Položka č. 4: *Obrátil by ses na tohoto člověka v případě potřeby (důvěřuješ mu)?*

Pomocí čtvrté položky jsem zjišťovala, zda dotazování důvěřují pedagogickým pracovníkům, kteří se na jejich škole angažují v problematice rizikového chování. 50 dotazovaných (54%) odpovědným pedagogickým pracovníkům důvěřuje a 43 dotazovaných (46%) nikoliv. U této položky stojí za povšimnutí hodnota záporných odpovědí, která je poměrně vysoká. Což může být, dle mého názoru, způsobeno tím, že na posty školních psychologů, metodiků prevence či třídních učitelů jsou dosazovány takové osoby, které nemají dostatek zkušeností, odborných znalostí, pedagogického umění a porozumění pro dospívající mládež.

Tabulka 3 - Důvěra v odpovědné pedagogické pracovníky

	Absolutní četnost	%
ano	50	54
ne	43	46

Graf 3- Důvěra v odpovědné pedagogické pracovníky

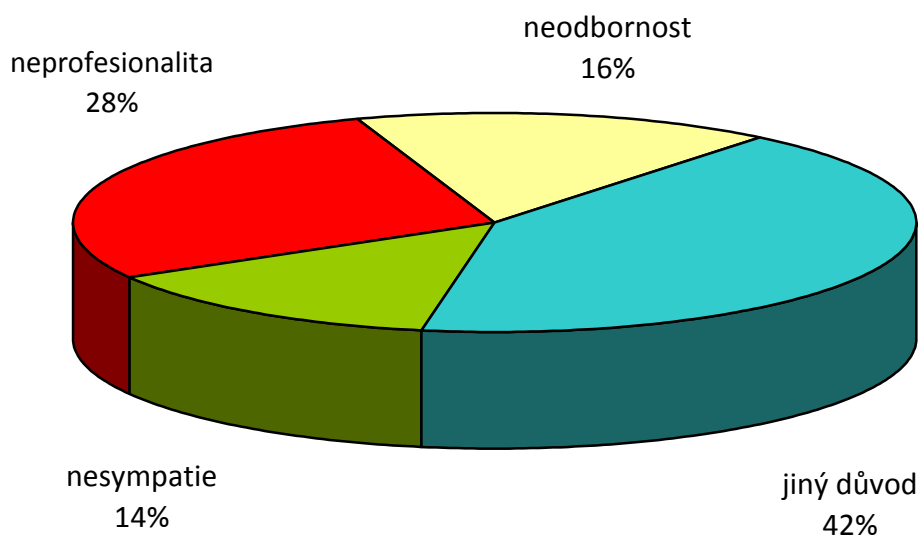
Položka č. 5: *Pokud jsi na předchozí otázku odpověděl záporně, pokus se odpovědět, proč by si dotyčnou osobu nepožádal o pomoc při řešení problémů?*

Pátou položkou jsem zjišťovala důvody, které respondenty vedou k tomu, že by se v případě potíží s rizikovým chováním neobrátili na odpovědné pedagogické pracovníky na své škole. Na tuto otázku odpovídalo 43 respondentů z celkového počtu 93 respondentů (ti, kteří v položce č. 4 zvolili odpověď „NE“), což pro tuto položku pro mne byla hodnota 100%. 6 respondentů (14%) nedůvěřuje pedagogickým pracovníkům z důvodu nesympatie, 12 respondentů (28%) z důvodu neprofesionality, 7 respondentů (16%) z důvodu neodbornosti. Celkem 18 respondentů (42%) uvedlo jako důvod nedůvěry „jiný důvod“, kterým byly nejčastěji označovány výroky: „Je to cizí člověk, nezná mě a ani já jeho.“ nebo „Nerad se svěřuji cizím lidem (svěřím se raději rodičům nebo kamarádům).“ Dále respondenti jako „jiný důvod“ často označovali odpovědi typu: „Problémy si řeším sám.“

Tabulka 4 - Důvod nedůvěry

	Absolutní četnost	%
nesympatie	6	14
neprofesionalita	12	28
neodbornost	7	16
jiný důvod	18	42

Graf 4- Důvod nedůvěry

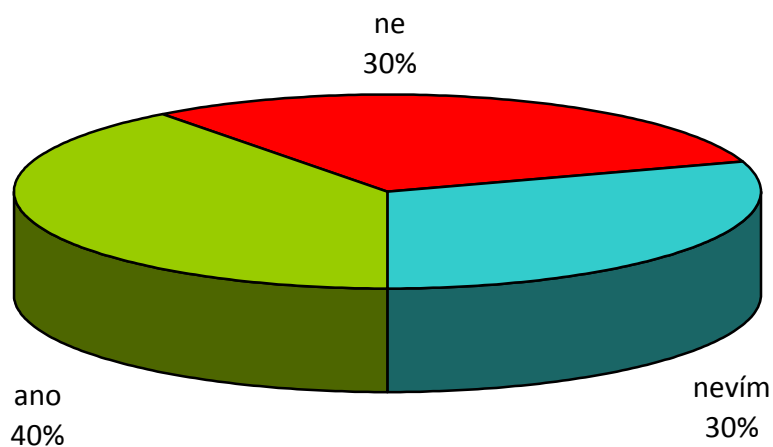
Položka č. 6: *Jsou na vaší škole realizovány nebo se školou navštěvujete besedy či přednášky zabývající se problematikou rizikového chování a jeho prevencí (tedy zamezením či předcházením vzniku tohoto typu chování)?*

Položka šestá se týkala besed a přednášek zaměřených na prevenci rizikového chování. Dotazníkovým šetřením bylo zjištěno, že 37 dotazovaných (40%) uvádí, že jejich škola realizuje či se školou navštěvují besedy a přednášky zaměřené na prevenci rizikového chování, 28 dotazovaných (30%) tvrdí že nikoliv a 28 dotazovaných (30%) neví, zda jejich škola realizuje či se školou navštěvují besedy a přednášky zaměřené na prevenci rizikového chování.

Tabulka 5 - Realizace besed a přednášek

	Absolutní četnost	%
ano	37	40
ne	28	30
nevím	28	30

Graf 5- Realizace besed a přednášek

Položka č. 7: *Pokud jsi na předchozí otázku odpověděl/a ANO, pokus se odpovědět, zda poznatky a informace získané na těchto přednáškách lze vnímat jako účinnou prevenci rizikového chování?*

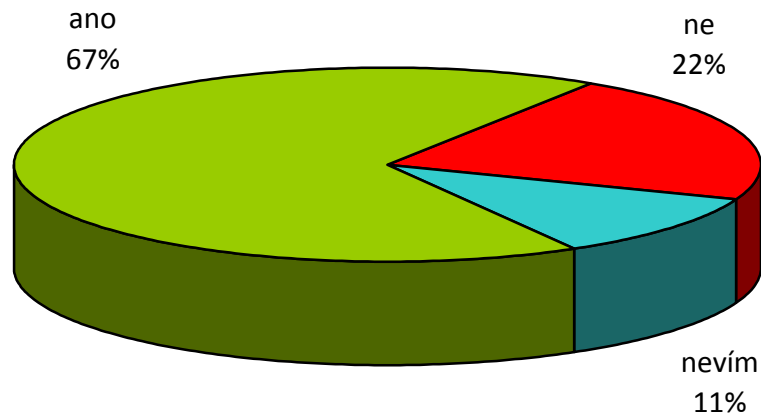
Pomocí sedmé položky jsem zjišťovala, zda respondenti považují besedy a přednášky zabývající se problematikou prevence rizikového chování za efektivní. Na tuto položku odpovídalo 37 respondentů z celkového počtu 93 respondentů (ti, kteří v položce č. 6 zvolili odpověď „ANO“), což pro tuto položku pro mne byla hodnota 100%. U této položky však považuji za nutné upozornit na fakt, že sice dle 67% respondentů mají besedy a přednášky zabývající se problematikou rizikového chování preventivní efekt, ale jedná se pouze o 25 respondentů z počtu 37 respondentů, což není ani polovina z celkového počtu respondentů. Na základě těchto zjištění tedy není možné besedy a přednášky zaměřené na prevenci rizikového chování vnímat jako účinnou prevenci.

V případě, že respondenti u této položky volili zápornou odpověď, navazovala na kladenou položku ještě podotázka, která zjišťovala, proč se respondenti domnívají, že besedy a přednášky nelze považovat za účinnou prevenci rizikového chování. Nejčastějšími důvody záporných odpovědí respondentů pak byly: přednášky jsou nudné a nikoho nezajímají, pouze řeči nikoho neodradí.

Tabulka 6 - Preventivní efekt besed a přednášek

	Absolutní četnost	%
ano	25	67
ne	8	22
nevím	4	11

Graf 6 - Preventivní efekt besed a přednášek

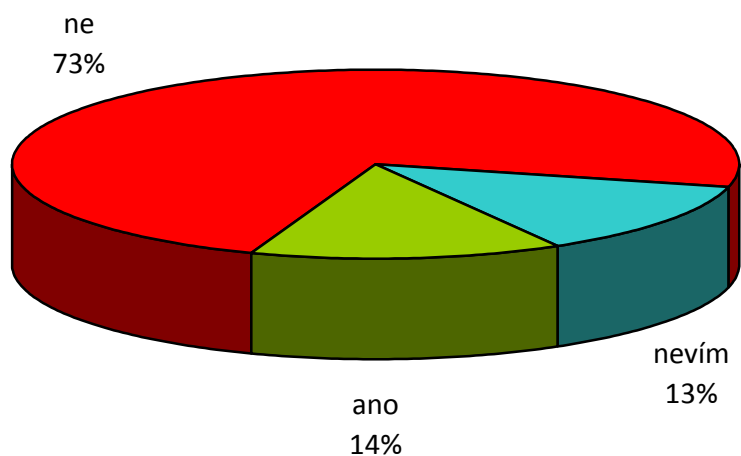
Položka č. 8: *Stalo se ti někdy, že by ti nově získané informace z přednášek a besed zaměřených na prevenci rizikového chování daly podnět k experimentování s některým typem rizikového chování?*

Položka osmá zjišťovala, zda dotazovaní zneužívají nových poznatků z besed a přednášek k experimentování s různými typy rizikového chování. 13 dotazovaným (14%) se již někdy stalo, že by poznatky zneužili k experimentování, 68 dotazovaných (73%) tvrdí, že nikoliv a 12 dotazovaných (13%) neví.

Tabulka 7 - Zneužití informací z besed a přednášek

	Absolutní četnost	%
ano	13	14
ne	68	73
nevím	12	13

Graf 7 - Zneužití informací z besed a přednášek

Položka č. 9: *Podniká tvoje škola v rámci výuky či mimo ni nějaké aktivity, které studentům ukazují, jak zajímavě lze trávit volný čas? (např. různé kroužky, lyžařské či vodácké kurzy, outdoorové aktivity)?*

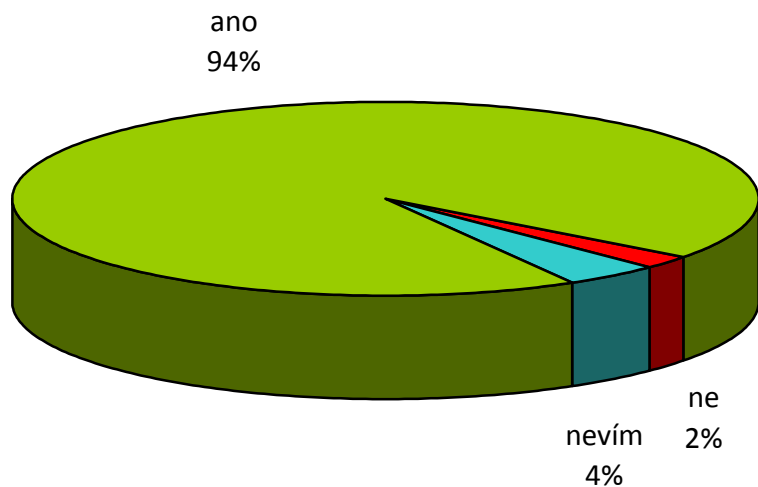
Touto položkou jsem se snažila zjistit, zda školy podnikají mimovyučovací či volnočasové aktivity. Celkem 87 respondentů (94%) odpovědělo kladně, 2 respondenti (2%) záporně a 4 respondenti neví (4%).

V případě, že respondenti u této položky volili kladnou odpověď, navazovala na kladnou položku ještě podotázka, která zjišťovala, jaké mimovyučovací či volnočasové aktivity škola realizuje. Respondenti nejčastěji uváděli: lyžařské a vodácké kurzy, floorball, fotbal, plavání, turistika, dramatický a pěvecký kroužek, kurz znakové řeči, různé výlety po ČR i do zahraničí apod.

Tabulka 8 – Realizace mimovyučovacích a volnočasových aktivit školy

	Absolutní četnost	%
ano	87	94
ne	2	2
nevím	4	4

Graf 8 – Realizace mimovyučovacích a volnočasových aktivit školy

Položka č. 10: **Zúčastňuješ se ty sám nějakých školních či mimoškolních aktivit?**

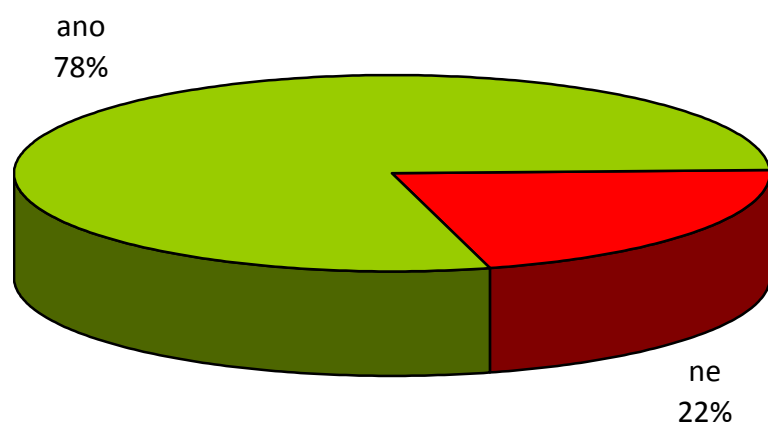
Pomocí této položky jsem zjišťovala, kolik respondentů se zúčastňuje aktivit pořádaných školou. 73 respondentů (78%) uvádí, že absolvuje aktivity, 20 respondentů (22%) se žádných aktivit nezúčastňuje.

V případě, že respondenti u této položky volili kladnou odpověď, navazovala na kladnou položku ještě podotázka, která zjišťovala, jakých mimovyučovacích či volnočasových aktivit školy se respondenti sami účastní. Odpovědi respondentů jsou téměř totožné s výčtem odpovědí v podotázce u položky č. 9.

Tabulka 9 - Účast studentů na aktivitách školy

	Absolutní četnost	%
ano	73	78
ne	20	22

Graf 9 - Účast studentů na aktivitách školy

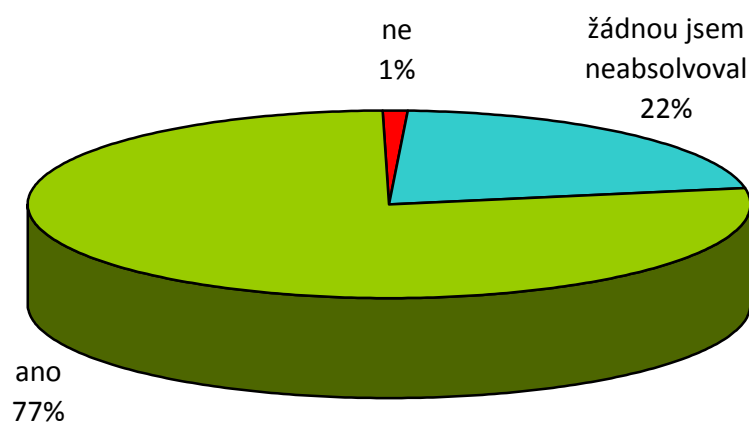
Položka č. 11: ***Pokud ano, je pro tebe takto strávený čas přínosný?***

Jedenáctá položka zjišťovala, zda dotazovaní považují čas strávený mimovyučovací či volnočasovou aktivitou školy za smysluplný. Pouze 1 dotazovaný (1%) uvedl, že pro něj čas strávený nějakou sportovní, zájmovou či volnočasovou aktivitou organizovanou školou neměl význam. Pomineme-li dotazované, kteří se doposud žádné mimovyučovací či volnočasové činnosti školy nezúčastnili a nemohou tedy jejich přínos hodnotit, pak více než tři čtvrtiny dotazovaných (77%) považuje aktivity školy za smysluplné. Takto pozitivní hodnocení, dle mého mínění, svědčí o kvalitě, pestrosti a atraktivnosti nabízených aktivit.

Tabulka 10 - Přínos mimovyučovacích a volnočasových aktivit školy

	Absolutní četnost	%
ano	72	77
ne	1	1
žádnou jsem neabsolvoval	20	22

Graf 10 - Přínos mimovyučovacích a volnočasových aktivit školy

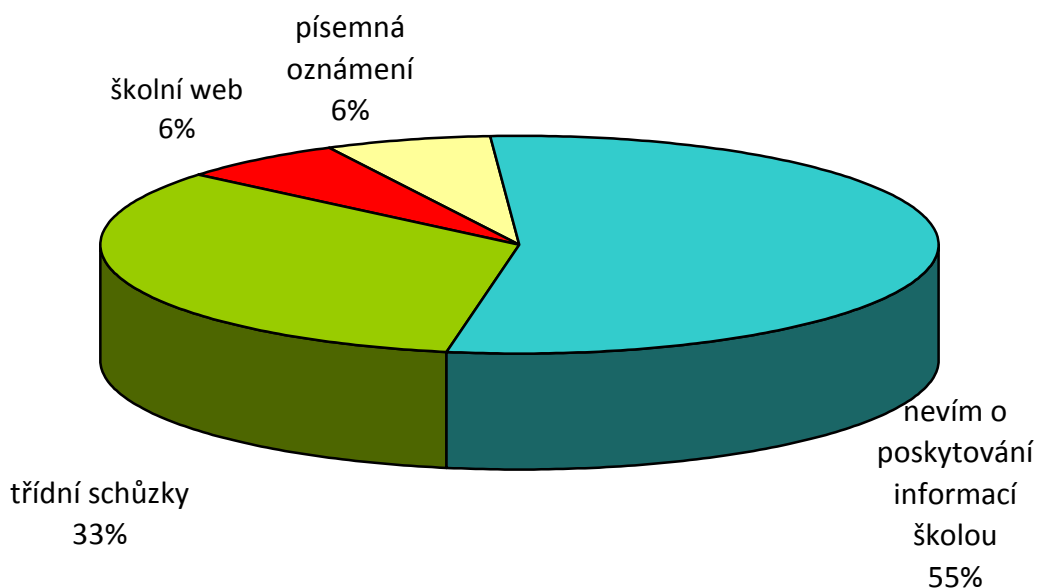
Položka č. 12: *Jakým způsobem škola informuje rodiče o krocích, které podniká v rámci prevence rizikového chování?*

Cílem této položky bylo zjistit od respondentů, jak jejich rodiče získávají od školy informace ohledně prevence rizikového chování. Je zarážející, že více než polovina respondentů (55%) vůbec neví, že by škola o krocích, které v rámci prevence rizikového chování podniká, jejich rodiče jakkoliv informovala. Tato situace je však zřejmě způsobena tím, že rodiče informace od školy pravděpodobně získávají, ovšem už o této skutečnosti dále neinformují své děti.

Tabulka 11 - Způsob poskytování informací školou

	Absolutní četnost	%
třídní schůzky	31	33
školní web	6	6
písemná oznámení	6	6
nevím o poskytování informací školou	50	55

Graf 11- Způsob poskytování informací školou

Položka č. 13: *Zajímají se tví rodiče i o to, jaké kroky škola podniká v rámci prevence rizikového chování?*

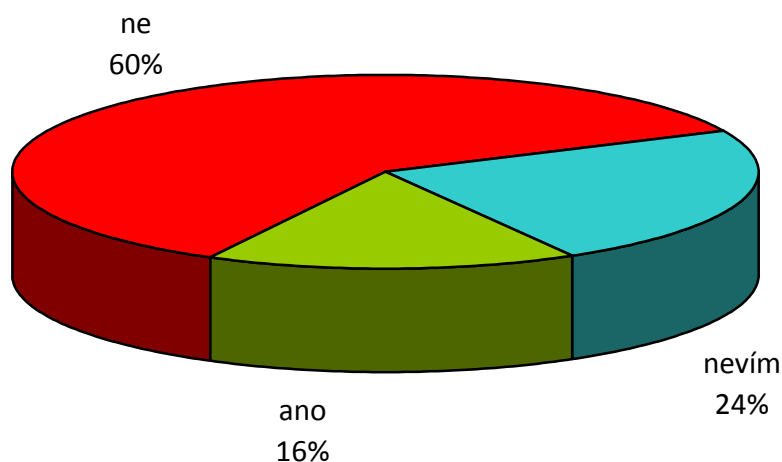
Třináctou položkou jsem zjišťovala, zda rodiče studentů projevují zájem také o to, jak se škola angažuje v problematice prevence rizikového chování. Pouze 15 respondentů (16%) odpovědělo, že se jejich rodiče zajímají o preventivní aktivity školy a celých 56 respondentů (60%) uvedlo, že nikoliv. Tento výsledek poukazuje na skutečnost, která je ve školství vcelku běžná, a to, že rodiče studentů se zajímají zejména o prospěch svých dětí a výchovné problémy začnou řešit až v okamžik, kdy se nějaké objeví.

Tabulka 12 - Zájem rodičů o preventivní aktivity školy

	Absolutní četnost	%
ano	15	16
ne	56	60
nevím	22	24

Graf 12 - Zájem rodičů o preventivní aktivity školy

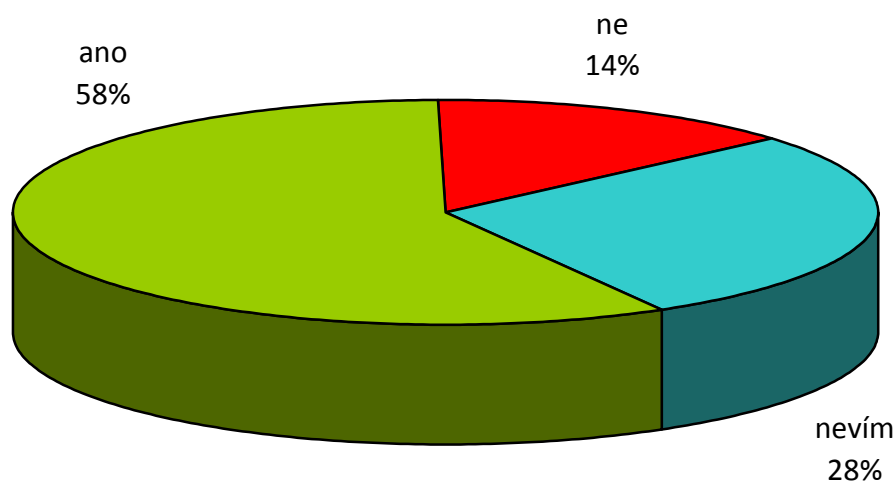
Položka č. 14: *Myslíš si, že by rodiče věděli na koho se ve škole obrátit, kdyby potřebovali pomoc při řešení tvých případných potíží s některým typem rizikového chování?*

Pomocí čtrnácté položky jsem zjišťovala, zda respondenti vědí, koho by jejich rodiče ve škole požádali o pomoc, zjistili by, že se u jejich dítěte objevují rizikové projevy v chování. 54 respondentů (58%) se domnívá, že by jejich rodiče věděli, na koho se mohou ve škole obrátit, 13 respondentů (14%) tvrdí, že nikoliv a 26 respondentů (28%) neví.

Tabulka 13 - Znalost rodičů odpovědných pedagogických pracovníků

	Absolutní četnost	%
ano	54	58
ne	13	14
nevím	26	28

Graf 13 - Znalost rodičů odpovědných pedagogických pracovníků

Položka č. 15: *Co bys ty sám navrhoval pro zlepšení prevence rizikového chování na školách (co si myslíš, že by škola měla dělat lépe v oblasti prevence rizikového chování)?*

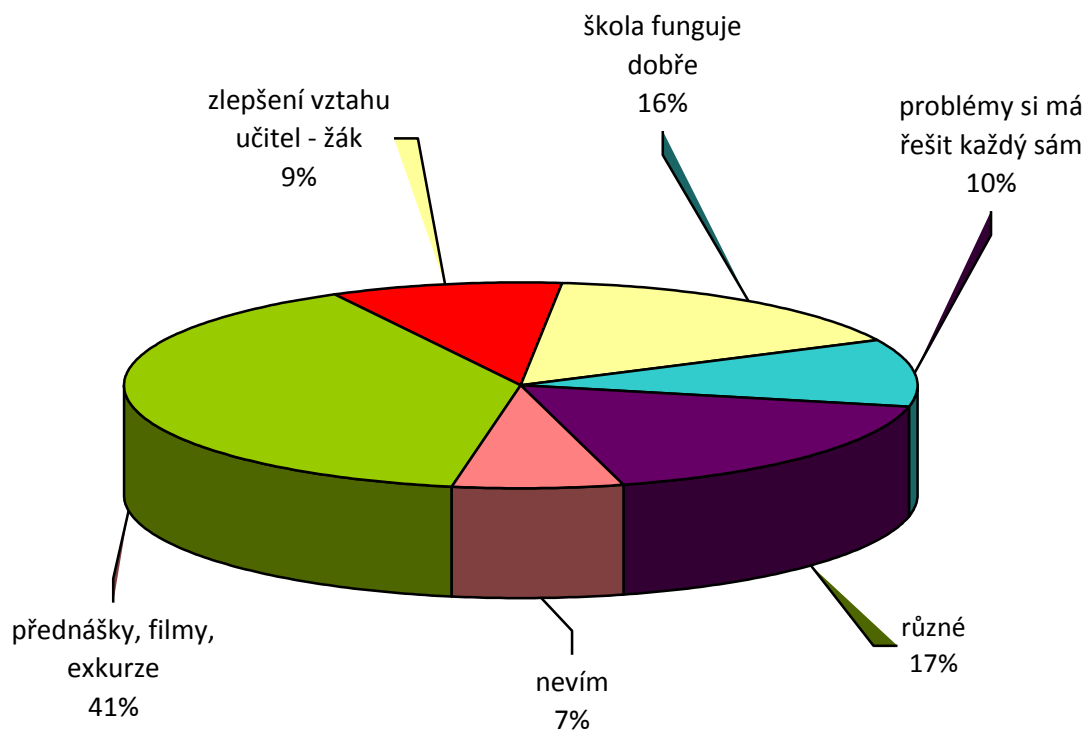
Záměrem poslední položky bylo získat od respondentů osobní návrhy, postřehy a poznatky k problematice prevence rizikového chování realizované na jejich školách. Respektive co by sami respondenti navrhovali pro zefektivnění primární prevence rizikového chování. Tato položka v dotazníku byla otevřená a reagovalo na ni 81 respondentů (87%). Většina respondentů uváděla pouze jednu odpověď, někteří respondenti uváděli odpovědi více. Celkem jsem tedy na tuto položku získala 86 odpovědí, což pro tuto položku pro mne byla hodnota 100%. Získané odpovědi jsem, dle jejich významu, roztřídila do šesti příslušných kategorií. Nejvíce odpovědi zahrnuje kategorie „více přednášek, filmů a exkurzí“, celkem 34 odpovědi (40%). V této kategorii navrhuje respondenti škole, aby organizovala více přednášek s lidmi, kteří mají s jednotlivými typy rizikového chování osobní zkušenosti nebo aby přednášky, které respondenti absolvují, měly kvalitnější obsah a zkušené přednášející, kteří se opírají o zkušenosti z vlastní praxe a nepodávají jen naučené teoretické informace. Rovněž v lepší nabídce filmů a dokumentů ukazujících závažnost a nebezpečnost různých forem rizikového chování, vidí respondenti zefektivnění prevence rizikového chování na svých školách. Dále respondenti projeví zájem i o exkurze do zařízení, která pracují s lidmi, jež mají potíže s různými typy rizikového chování. Kategorie „zlepšení vztahu učitel – žák“ zahrnuje 8 odpovědi (9%). Respondenti se domnívají, že pedagogové by se měli více zajímat o své studenty, pracovat na zlepšení či vytvoření atmosféry důvěry, aby je

studenti mohli v krizových situacích (a nejen v nich) kontaktovat a spolehnout se na ně. Kategorie „různé“ je tvořena obsahově různorodými odpověďmi, které se v dotazníkovém šetření objevovaly pouze jedenkrát, maximálně dvakrát a pro konečné vyhodnocování a prezentaci výsledků šetření nemají statistický význam. Do této kategorie tedy spadají odpovědi typu: škola by měla nabízet více aktivit, zavedení tělesných trestů, vyloučení problémových studentů, změna školního psychologa či zákaz kouření na parkovišti u Kostka školy, s.r.o., apod. V této kategorii bylo zaznamenáno 15 odpovědí (17%).

Tabulka 14 - Osobní návrhy respondentů na zlepšení primární prevence rizikového chování

	Absolutní četnost	%
přednášky, filmy, exkurze	34	41
zlepšení vztahu učitel - žák	8	9
škola funguje dobře	14	16
problémy si má řešit každý sám	9	10
různé	15	17
nevím	6	7

Graf 14 - Osobní návrhy respondentů na zlepšení primární prevence rizikového chování

6.2 Shrnutí výsledků výzkumu

Výzkumu se zúčastnilo celkem 93 respondentů, studentů dvou středních škol ve Vsetíně, kteří mi poskytli odpovědi na 19 položek dotazníku. V této kapitole poskytnu odpovědi na hlavní a dílčí výzkumné otázky, čímž provedu shrnutí výsledků výzkumu.

Hlavní výzkumná otázka byla formulována takto:

- Plní primární prevence rizikového chování na středních školách ve Vsetíně svůj účel?

Dílčí výzkumné otázky:

- Má osvěta v oblasti primární prevence rizikového chování realizovaná na středních školách prostřednictvím nejrůznějších besed a přednášek, dle názoru studentů, preventivní efekt?
- Vnímají studenti středních škol čas strávený mimovyučovacími a volnočasovými aktivitami školy jako smysluplný?
- Zneužívají studenti informace a poznatky z přednášek zaměřených na prevenci rizikového chování jako podnětu či návodu k experimentování s některým typem rizikového chování?
- Důvěřují studenti pedagogickým pracovníkům realizujícím na školách primární prevenci rizikového chování?
- Projevují rodiče studentů zájem o to, jaké kroky škola podniká v rámci primární prevence rizikového chování?
- Jaký je nejrozšířenější typ rizikového chování mezi studenty středních škol ve Vsetíně a co je toho příčinou?

Nyní provedu analýzu stanovených výzkumných otázek.

Plní primární prevence rizikového chování na středních školách ve Vsetíně svůj účel?

První otázka je zároveň hlavní výzkumnou otázkou a na základě zjištěných výsledků výzkumu na ni nelze podat jednoznačnou odpověď. Z uvedených výsledků výzkumu vyplývá, že nespécifická primární prevence rizikového chování, která je na středních školách ve Vsetíně realizována prostřednictvím nejrůznějších volnočasových, sportovních a zájmových aktivit, které školy realizují ve výuce či mimo ni je na velmi dobré úrovni. Studenti považují čas strávený těmito aktivitami za smysluplný, tudíž je možné tento druh prevence hodnotit jako efektivní. Specifická primární prevence rizikového chování, která je na středních školách realizována prostřednictvím různých besed a přednášek, svůj účel naopak neplní. Hodnotit, zda besedy a přednášky mají preventivní efekt, není možné, a to z důvodu, že více než polovina dotazovaných (60%) v dotazníku uvedla zápornou odpověď na otázku, zda jejich škola zajišťuje besedy a přednášky s tematikou prevence rizikového chování.

Má osvěta v oblasti primární prevence rizikového chování realizovaná na středních školách prostřednictvím nejrůznějších besed a přednášek, dle názoru studentů, preventivní efekt?

Besedy a přednášky, které školy pro své studenty zajišťují, spadají do oblasti specifické primární prevence, která má zásadní význam v systému primární prevence rizikového chování na školách obecně.

Z analýzy odpovědí na položky č. 6 a 7 v dotazníku je patrné, že pouze 40% respondentů uvedlo, že jejich škola organizuje či se školou navštěvují besedy a přednášky zaměřené na primární prevenci rizikového chování. Ostatní respondenti odpověděli, že jejich školy nezajišťují (30%), nebo si nejsou vědomi (30%) toho, že by jejich školy zajišťovali přednášky a besedy s tematikou prevence rizikového chování. Z respondentů, kteří uvedli, že jejich škola zajišťuje besedy a přednášky, pak 67% ohodnotilo besedy a přednášky jako účinnou prevenci rizikového chování. Tento výsledek však nemohu považovat za odpověď na výzkumnou otázku, neboť ani polovina respondentů nevedla, že by jejich škola nějaké přednášky a besedy zaměřené na prevenci rizikového chování vůbec realizovala.

Toto zjištění je pro mne překvapivé. Domnívám se, že školy hluboce podceňují a opomíjí význam kvalitně a odborně vedených besed a přednášek. Rovněž si myslím, že za organizaci besed a přednášek s tematikou prevence rizikového chování zodpovídá metodik prevence, který působí na dané škole. Nevykonává-li dotyčná osoba svou práci zodpovědně a nereaguje-li na aktuální nabídky besed a přednášek, o kterých školu různá zařízení, organizace a instituce jistě informují (nebo si aktuální informace sama nevyhledává), dochází pak k tomu, že osvěta v oblasti specifické primární prevence rizikového chování realizovaná na středních školách prostřednictvím nejruznějších besed a přednášek úplně chybí a tudíž nemá preventivní efekt.

Vnímají studenti středních škol čas strávený mimovyučovacími a volnočasovými aktivitami školy jako smysluplný?

Nespecifická primární prevence, která zahrnuje veškeré školní či mimoškolní aktivity školy, které vedou k racionálnímu využívání volného času studentů a k rozvoji pro sociálního chování u studentů, je rovněž nezbytnou součástí systému primární prevence rizikového chování realizovaného na všech školách.

Odpověď na tuto výzkumnou otázku provedu na základě odpovědí na položky č. 9, 10 a 11 v dotazníku. Téměř všichni respondenti (94%) uvádí, že jejich škola organizuje nejruznější mimovyučovací a volnočasové aktivity. Rovněž většina respondentů se těchto aktivit zúčastňuje (78%). Za nejvíce navštěvované aktivity byly označovány: lyžařské a vodácké kurzy, floorball, fotbal, plavání, turistika, dramatický a pěvecký kroužek, kurz znakové řeči, různé výlety po ČR i do zahraničí, apod. Dalo by se říci, že respondenti považují čas strávený aktivitami, které pro ně škola realizuje, jednoznačně za smysluplný (77%). Neboť pouze 1 respondent uvedl, že pro něj čas strávený nějakou mimovyučovací či volnočasovou aktivitou nebyl přínosný. 22% respondentů uvádí, že žádnou aktivitu doposud neabsolvovali, tudíž nemohli hodnotit smysluplnost aktivit. Takto kladné výsledky svědčí o tom, že nespecifická primární prevence rizikového chování, která je na středních školách realizována prostřednictvím rozličných mimovyučovacích a volnočasových aktivit, je kvalitní a plní svůj účel.

Zneužívají studenti informace a poznatky z přednášek zaměřených na prevenci rizikového chování jako podnětu či návodu k experimentování s některým typem rizikového chování?

Odpověď na tuto výzkumnou otázku mi poskytne položka č. 8 v dotazníku. Existuje sice určité procento respondentů (14%), kterému již někdy nově získané poznatky z besed a přednášek zaměřených na prevenci rizikového chování posloužily jako podnět k experimentování s některým typem rizikového chování, ale většina z nich (73%) se s touto situací doposud nesešla. Na toto zjištění je možné reagovat tak, že nejen mezi studenty, nýbrž v celé populaci, bude vždy existovat určitá skupina jedinců, pro které zvědavost a touha po nových a neotřelých zážitcích bude silnější než strach a respekt z věcí neznámých, nebezpečných či škodlivých. Za pozitivní zjištění však považuji to, že u studentů středních škol se to týká minimální skupiny jedinců.

Důvěřují studenti pedagogickým pracovníkům realizujícím na školách primární prevenci rizikového chování?

Po podrobnější analýze položek č. 3, 4 a 5 v dotazníku jsem zjistila, že téměř většina respondentů (94%) ví, na kterého pedagogického pracovníka se může v případě potíží s rizikovým chováním obrátit. I přesto, že z výsledků dotazníkového šetření vyplývá, že více než polovina (54%) respondentů důvěřuje pedagogickým pracovníkům angažujícím se na středních školách v primární prevenci rizikového chování (respondenti nejčastěji uváděli třídní učitele a školní psychology), považuji za důležité upozornit na fakt, že negativně důvěru v pedagogické pracovníky ohodnotilo 46% respondentů. Na základě zjištěných výsledků se domnívám, že takto vysoké negativní hodnocení je zapříčiněno tím, že na školách jsou ve funkcích, jako jsou školního psycholog, metodik prevence či třídní učitel nevhodně zvolené osoby, které pro výkon své práce nemají dostatečné předpoklady. Dle mého názoru, je nutné, aby na tyto pozice byly voleny kvalitní a zkušené osobnosti, které mají o svou práci zájem a ke kterým mají studenti kladný vztah. Tito pedagogičtí pracovníci by pak měli neustále pracovat na zdokonalování komunikace mezi nimi a studenty, aby je studenti nepovažovali za „cizí osoby“ a v případě potíží jim mohli důvěřovat a kontaktovat je.

Projevují rodiče studentů zájem o to, jaké kroky škola podniká v rámci primární prevence rizikového chování?

Na tuto výzkumnou otázku jsem hledala odpověď prostřednictvím položek č. 12, 13 a 14 v dotazníku.

Aby systém primární prevence rizikového chování realizovaný na školách byl komplexní a účinný, je důležité, aby v něm své místo měli také rodiče žáků a studentů. Neboť je to právě rodina, která jako základní sociální skupina zodpovídá za vhodnou výchovu svých dětí. A právě z toho důvodu je nezbytné, aby škola spolu s rodiči navzájem komunikovala, podněcovala zájem rodičů a zapojovala je do preventivních aktivit školy či je o aktivitách školy jakkoliv informovala.

Zjistila jsem však, že celých 55 % respondentů si není vůbec vědomo, že by škola o svých preventivních aktivitách rodiče jakkoliv informovala. Což však může být způsobeno také tím, že rodiče sice informace o krocích, které škola v oblasti prevence rizikového chování podniká, mají, ale nesdělují je dále svým dětem. Třetina respondentů v dotazníku označila možnost: „rodiče získávají informace prostřednictvím třídních schůzek“. Z výzkumu je rovněž patrné, že 58% respondentů uvádí, že jejich rodiče by v případě potřeby věděli, na koho se mohou ve škole obrátit. Zarážející, nikoliv však překvapivý je fakt, že 60% respondentů uvedlo, že jejich rodiče se vůbec nezajímají o kroky, které škola v prevenci rizikového chování podniká. Pouze 16% respondentů uvedlo, že jejich rodiče se zajímají o preventivní program školy. Tuto skutečnost mohu potvrdit z vlastní pedagogické praxe, kdy rodiče studentů zajímá ve většině případů pouze prospěch, který na škole jejich dítě má, ale o výchovné problémy se rodiče začnou zajímat až v případě, kdy se u jejich dítěte nějaké objeví.

Jaký je nejrozšířenější typ rizikového chování mezi studenty středních škol ve Vsetíně a co je toho příčinou?

Odpověď na tuto výzkumnou otázku jsem zjišťovala prostřednictvím položky č. 1 a č. 2 v dotazníku. Téměř třetina respondentů (32%) označila kouření za nejčastěji se vyskytující rizikový projev ve svém chování. Od respondentů jsem se rovněž snažila zjistit, zda si uvědomují příčiny svého rizikového chování. Za příčinu svého kouření respondenti nejčastěji označovali: vliv okolí, snahu zapadnout a stres, problémy.

Z předchozích informací je tedy patrné, že tzv. tabakismus (závislost na tabáku) ohrožuje dospívající mládež nejzávažněji. Toto zjištění není až tak překvapivé, uvědomíme-li si, že kouření je společností, alespoň tou naší, všeobecně tolerováno. Což má, mimo jiné, za následek to, že se cigarety, i přesto že to zakazuje zákon, snadno dostávají do rukou i poměrně malým dětem. Závislost na tabáku se pak u dětí a dospívajících, díky jejich konstituci a probíhajícímu psychickému zrání, vyvíjí snadno a rychle a přetrvává až do dospělosti, kdy za skoncováním s kouřením stojí mnoho úsilí a nezdařených pokusů. Společenská tolerance kouření a jeho všudepřítomnost pak zapříčiňuje také to, že je-li někde viděn teenager s cigaretou, nevzbuzuje to tolik pohoršení, jako kdyby si na veřejnosti např. injekčně aplikoval drogu. Respondenti si, dle mého názoru, správně uvědomují, že za jejich kouřením stojí tlak okolí, respektive vrstevnických skupin, ve kterých se pohybují. Domnívám se, že za tím, proč mají mladí lidé kouření tolik v oblibě, stojí rovněž snaha vypadat dospěleji a ukázat okolnímu světu, že již nejsou dětmi.

7 NÁMĚTY A DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Na základě provedeného výzkumného šetření, zjištěných výsledků a připomínek studentů středních škol navrhuji doporučení:

1. Školy by v rámci specifické primární prevence rizikového chování měly, nejlépe v každém čtvrtletí, zajistit pro své studenty besedy a přednášky, jež jsou přímo zaměřeny na předcházení a eliminaci výskytu rizikových projevů v chování žáků. Je žádoucí, aby tyto besedy měly kvalitní přednášející, odborníky, kteří se mohou opřít o poznatky z vlastní praxe. Realizace besed s osobami, které se v minulosti potýkaly s různými formami rizikového chování, promítání filmů a dokumentů řešících problematiku rizikového chování či exkurze do zařízení, které pracují s lidmi, jež mají potíže s různými typy rizikového chování, je rovněž vhodné zařadit do systému primární prevence.
2. Školy by měly pracovat na zlepšení vztahu učitelů a žáků. Pedagogové by se měli více zajímat o své studenty, vytvářet atmosféru důvěry, aby je studenti, budou-li mít nějaké potíže, např. s rizikovým chováním, mohli bez obav kontaktovat.
3. Na post školního psychologa, metodika prevence a výchovného poradce by mělo vedení školy dosazovat opravdu zkušené pedagogické pracovníky, kteří mají o tuto práci zájem a dokážou studentům poskytnout kvalitní informace a rady a umí řešit problémy studentů odborně a diskrétně.
4. Školy by do kroků, které podnikají v prevenci rizikového chování, měly více zasvěcovat také rodiče studentů. Informovat je o veškerých aktivitách, které v primární prevenci realizují a snažit se, aby se na některých z nich rodiče také spolupodíleli.
5. Školy by měli průběžně zjišťovat, který typ rizikového chování je mezi jejich studenty nejrozšířenější a následně pak na tento typ rizikového chování soustředit více aktivit, které by předcházely či minimalizovaly jeho rozšiřování.

ZÁVĚR

Cílem mé bakalářské práce bylo v teoretické části podat ucelený pohled na problematiku rizikového chování u středoškolské mládeže a popsat úlohu školy v prevenci rizikového chování a v části praktické zhodnotit účinnost primární prevence rizikového chování realizované na středních školách ve Vsetíně, tak jak je vnímána jejich studenty.

Domnívám se, že se mi stanovený cíl podařilo naplnit. Zejména, co se týká výzkumu, jsem došla k zajímavým zjištěním. Prostřednictvím dotazníkového šetření jsem od studentů zjistila, že specifická primární prevence rizikového chování, která je na středních školách realizována především prostřednictvím nejrůznějších besed a přednášek neplní svůj účel. Nelze ji tedy považovat za efektivní, a to zejména z toho důvodu, že besedy a přednášky školy organizují jen v minimálním, nedostačujícím, počtu. Naproti tomu nespecifickou primární prevencí realizovanou na středních školách prostřednictvím nejrůznějších sportovních, zájmových a volnočasových aktivit hodnotí studenti velmi pozitivně, čas strávený prostřednictvím mimovyučovacích činností považují za smysluplný, a tudíž je možné ji označit za efektivní. Dle mého očekávání, se potvrdilo, že rodiče studentů neprojevují zájem o to, jaké kroky škola podniká v oblasti primární prevence rizikového chování. Také jsem prostřednictvím výzkumu zjistila, že studenti důvěřují pedagogickým pracovníkům, kteří se na jejich školách angažují v oblasti prevence (ovšem naměřené hodnoty z dotazníkového šetření, které mají ukázat, zda studenti důvěřují pedagogickým pracovníkům či nikoliv, byly velmi těsné). Přínosné pro nasměrování a zaměření dalších preventivních aktivit škol, je dle mého názoru, zjištění, že nejrozšířenějším rizikovým projevem v chování studentů je kouření, a to zejména z důvodu vlivu a tlaku okolí, přesněji řečeno vrstevnických part, na jedince.

Při provádění dotazníkového šetření jsem spolupracovala se studenty dvou středních škol v místě mého bydliště. Velmi si cením jejich otevřenosti, zejména názorů a postřehů, kterými se prostřednictvím vlastních návrhů k tématu, co by jejich škola měla dělat jinak a lépe, pro prevenci rizikového chování, v dotazníkovém šetření hojně vyjadřovali. Z dosažených výsledků výzkumu a návrhů studentů jsem pak vycházela při formulaci námětů a doporučení pro praxi. Pohled studentů, tedy pohled z té „druhé strany“, na problematiku primární prevence rizikového chování, byl pro mne celkově velmi důležitý, neboť mi, jakožto pedagogovi podílejícímu se na výchově dospívající mládeže, poskytl kýženou zpětnou vazbu.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, s.r. o., 2001. ISBN 80-7178-513-X.
- [2] LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada Publishing, 1998. ISBN 80-7169-195-X.
- [3] MACEK, P. *Adolescence*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-348-X.
- [4] MARKOVÁ, M. Vliv sociálních faktorů na problémové chování adolescentů. *Pediatric pro praxi* [online]. 2008, 9, 3, [cit. 2011-01-27]. Dostupný z WWW: <<http://www.pediatricpropraxi.cz/artkey/ped-200803-0011.php>>. ISSN -1803-5264.
- [5] Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha*. Praha: Taurius, 2001. ISBN 80-211-0372-8.
- [6] NEŠPOR, K. *Návykové chování a závislost*. Praha : Portál, 2000. ISBN 80-7178-432-X.
- [7] NEŠPOR, K., CSÉMY, L., *Alkohol, drogy a vaše děti: Jak problémům předcházet, jak je včas rozpoznat, jak je zvládat*. Praha: Sportpropag, 1993.
- [8] NEŠPOR, K., CSÉMY, L., PERNICOVÁ, H. *Prevence problémů působených návykovými látkami*. Praha: Besip MV, [199?].
- [9] PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-631-4.
- [10] PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-029-4.
- [11] PUNCH, K. F. *Základy kvantitativního šetření*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-381-9.
- [12] ŠÍŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. 2. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-182-2.

- [13] ULBERTOVÁ, Z. Co vede dospívající k sebepoškozování?. *Linka bezpečí*. 2008, listopad/prosinec, s. 5-8.
- [14] VÁGNEROVÁ, K. a kol. *Minimalizace šikany: Praktické rady pro rodiče*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-611-7.
- [15] VYKOPALOVÁ, H. *Sociálně patologické jevy v současné společnosti*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. ISBN 80-244-0337-4.

LEGISLATIVNÍ PŘEDPISY

- [16] Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, č. j.: 21291/2010-28
- [17] Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních
- [18] Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů

SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

- [19] AMBROŽOVÁ, K. a kol. *Rizikové chování dětí a mladistvých: Příčiny/Následky/Prevence* [online]. [s.l.]: [s.n.], [200?] [cit. 2011-01-27]. Dostupné z WWW: <http://www.urazneninahoda.cz/dokumenty/unn_brozura_rizikove_chovani.pdf>.
- [20] KLUMPNEROVÁ, L. *Zkola : Informační a vzdělávací portál školství Zlínského kraje* [online]. 6.10.2009 [cit. 2010-09-27]. Záškoláctví. Dostupné z WWW: <<http://www.zkola.cz/zkedu/rodiceaverejnost/socialnepatologickejevyajejic hprevence/zaskolactvi/30276.aspx>>.

- [21] *NICM* [online]. 2009 [cit. 2011-02-24]. Kriminalita a delikvence-Charakteristika. Dostupné z WWW: <<http://www.icm.cz/kriminalita-a-delikvence-charakteristika>>.
- [22] *Pobavme se o alkoholu.cz* [online]. 2006 [cit. 2010-03-03]. Učitelé-Nebezpečí alkoholu pro mládež. Dostupné z WWW: <http://www.pobavmeseoalkoholu.cz/59_Nebezpeci-alkoholu-pro-mladez>.
- [23] *Vybrané termíny primární prevence* [online]. 2007 [cit. 2010-02-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/socialni-programy/vybrane-terminy-primarni-prevence>>.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

apod.	a podobně
atd.	a tak dále
č.	číslo
č.j.	číslo jednací
ČR	Česká republika
kol.	kolektiv
LSD	halucinogenní droga
MDMA	účinná látka extáze (halucinogenní droga)
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
o.p.s.	občanské poradenské středisko
o.s.	občanské sdružení
PPP	pedagogicko-psychologická poradna
s.	strana
Sb.	Sbírka zákonů České republiky
Syndrom CAN	Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte
tzv.	tak zvaně
%	relativní četnost

SEZNAM OBRÁZKŮ

Graf 1- Nejrozšířenější typ rizikového chování.....	45
Graf 2- Znalost odpovědných pedagogických pracovníků.....	46
Graf 3- Důvěra v odpovědné pedagogické pracovníky.....	47
Graf 4- Důvod nedůvěry	48
Graf 5- Realizace besed a přednášek	49
Graf 6 - Preventivní efekt besed a přednášek	51
Graf 7 - Zneužití informací z besed a přednášek	52
Graf 8 – Realizace mimovyučovacích a volnočasových aktivit školy.....	53
Graf 9 - Účast studentů na aktivitách školy	54
Graf 10 - Přínos mimovyučovacích a volnočasových aktivit školy.....	55
Graf 11- Způsob poskytování informací školou	56
Graf 12 - Zájem rodičů o preventivní aktivity školy.....	57
Graf 13 - Znalost rodičů odpovědných pedagogických pracovníků	58
Graf 14 - Osobní návrhy respondentů na zlepšení primární prevence rizikového chování	60

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 - Nejrozšířenější typ rizikového chování a jeho nejčastější příčiny.....	44
Tabulka 2 - Znalost odpovědných pedagogických pracovníků.....	46
Tabulka 3 - Důvěra v odpovědné pedagogické pracovníky.....	47
Tabulka 4 - Důvod nedůvěry	48
Tabulka 5 - Realizace besed a přednášek.....	49
Tabulka 6 - Preventivní efekt besed a přednášek.....	50
Tabulka 7 - Zneužití informací z besed a přednášek	51
Tabulka 8 – Realizace mimovyučovacích a volnočasových aktivit školy	52
Tabulka 9 - Účast studentů na aktivitách školy	53
Tabulka 10 - Přínos mimovyučovacích a volnočasových aktivit školy.....	54
Tabulka 11 - Způsob poskytování informací školou	55
Tabulka 12 - Zájem rodičů o preventivní aktivity školy.....	56
Tabulka 13 - Znalost rodičů odpovědných pedagogických pracovníků.....	57
Tabulka 14 - Osobní návrhy respondentů na zlepšení primární prevence rizikového chování	59

SEZNAM PŘÍLOH

P I   Vzor dotazníku

PŘÍLOHA P I: VZOR DOTAZNÍKU

DOTAZNÍK

Vážení studenti,

chtěla bych Vás požádat o vyplnění tohoto dotazníku, jenž bude využit jako podklad výzkumu pro mou bakalářskou práci s názvem Efektivita primární prevence rizikového chování na středních školách ve Vsetíně. Dotazník je anonymní a slouží pouze jako studijní materiál.

Odpovědi na otázky, které se Vám zdají nejvhodnější, prosím, zakroužkujte. Vyberte vždy jen jednu možnou odpověď. Uděláte-li chybu, špatnou odpověď přeškrtněte a zakroužkujte jinou. Otázky, které vyžadují vlastní vyjádření, prosím, vyplňte tak, aby co nejvíce odpovídaly skutečnosti.

ŽENA × MUŽ	VĚK	BYDLIŠTĚ (MĚSTO × VESNICE)	NÁZEV ŠKOLY

1. Pokus se zamyslet a upřímně odpovědět, který typ níže jmenovaného rizikového chování se u tebe projevuje nejčastěji?
  - a) kouření
  - b) zneužívání alkoholu
  - c) zneužívání omamných a psychotropních látek (měkké a tvrdé drogy)
  - d) závislost na počítači (internet, hry, chatování, ...)
  - e) poruchy příjmu potravy (mentální anorexie, bulimie)
  - f) sebepoškozování
  - g) šikana

- h) syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte
- i) patologické hráčství (gamblerství)
- j) extremismus
- k) kriminální a delikventní chování (výtržnictví, vandalismus, loupeže, ...)
- l) záškoláctví
- m) jiný. Jaký? .....
- n) žádný

2. Co je, dle tvého názoru, příčinou projevu výše zvoleného typu rizikového chování u tvé osoby?

.....

.....

.....

3. Víš za kým na této škole zajít v případě potíží s některým typem rizikového chování?

- a) ano. Za kým? ..... (stačí název jeho funkce, např. třídní učitel, metodik prevence, školní psycholog)
- b) ne

4. Obrátil by ses na tohoto člověka v případě potřeby (důvěřuješ mu)?

- a) ano, myslím, že se na něj mohu spolehnout
- b) ne, myslím, že by mi v případě potíží nepomohl

5. Pokud jsi na předchozí otázku odpověděl záporně, pokus se odpovědět, proč by si dotyčnou osobu nepožádal o pomoc při řešení problémů?

- a) nesympatie (dotyčná osoby mi tzv. „nesedí“)
- b) neprofesionalita (strach, že se o mých problémech dozví tzv. „celá škola“, nevhodné postupy při řešení problémů, apod.)
- c) neodbornost (dotyčná osoba působí nedostatkem znalostí a zkušeností)
- d) jiný důvod. Jaký?

.....

6. Jsou na vaší škole realizovány nebo se školou navštěvujete besedy či přednášky zabývající se problematikou rizikového chování a jeho prevencí (tedy zamezením či předcházením vzniku tohoto typu chování)?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

7. Pokud jsi na předchozí otázku odpověděl/a ANO, pokus se odpovědět, zda poznatky a informace získané na těchto přednáškách lze vnímat jako účinnou prevenci rizikového chování?

- a) ano
- b) ne. Proč? .....
- c) nevím

8. Stalo se ti někdy, že by ti nově získané informace z přednášek a besed zaměřených na prevenci rizikového chování daly podnět k experimentování s některým typem rizikového chování?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

9. Podniká tvoje škola v rámci výuky či mimo ni nějaké aktivity, které studentům ukazují, jak zajímavě lze trávit volný čas? (např. různé kroužky, lyžařské či vodácké kurzy, outdoorové aktivity)?

- a) ano. Jaké? .....
- b) ne
- c) nevím o ničem, nezajímám se o to

10. Zúčastňuješ se ty sám nějakých školních či mimoškolních aktivit?

- a) ano. Jakých? .....
- b) ne

11. Pokud ano, je pro tebe takto strávený čas přínosný?

- a) ano
- b) ne
- c) žádnou aktivitu jsem doposud neabsolvoval

12. Jakým způsobem škola informuje rodiče o krocích, které podniká v rámci prevence rizikového chování?

- a) na třídních schůzkách
- b) přes školní web
- c) prostřednictvím písemných oznámení, které doma studenti předloží
- d) nevím o tom, že by škola rodiče jakkoliv informovala

13. Zajímají se tví rodiče i o to, jaké kroky škola podniká v rámci prevence rizikového chování?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

14. Myslíš si, že by rodiče věděli na koho se ve škole obrátit, kdyby potřebovali pomoc při řešení tvých případných potíží s některým typem rizikového chování?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

15. Co bys ty sám navrhoval pro zlepšení prevence rizikového chování na školách (co si myslíš, že by škola měla dělat lépe v oblasti prevence rizikového chování)?

.....

.....

.....

.....

Děkuji za Váš čas a ochotu upřímně odpovídat.

Kateřina Michoňková, studentka FHS UTB ve Zlíně

Ve Vsetíně, 1.12.2010